

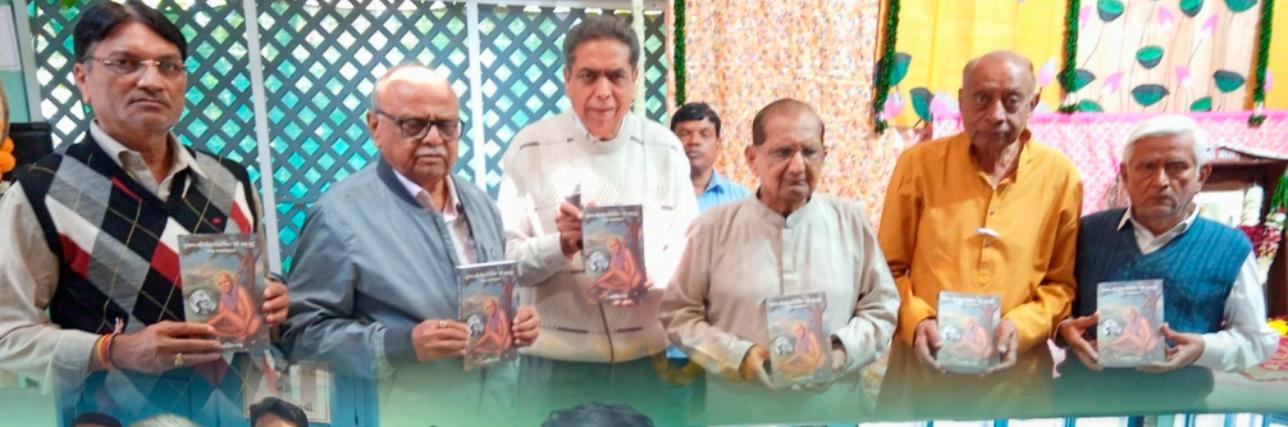
॥ हरिःॐ ॥

Published by Hariom Ashram, Nadiad, Gujarat

हरिःॐ गुंजन

HARI:OM GUNJAN (Gujarati Bi-Monthly)

Year : 8 • Issue : 5 • 5th Mar.; 2026 • Price : Rs. 10

તા. ૨૫-૦૧-૨૦૨૬ વસંત પંચમી ઉત્સવની
हरिःॐ आश्रम, નડિયાદમાં ઉજવણી

પૂજ્ય શ્રીમોટાના 'ઈન્દુકાકા'ને ભાવાંજલિ

જન્મ: તા. ૨૬-૦૭-૧૯૩૦ • દેહવિલય: તા. ૨૧-૦૧-૨૦૨૬

પૂજ્ય શ્રીમોટાના અનન્ય ભક્ત-સેવક શ્રી ઈન્દુકાકાની શુભ ઈચ્છા અને એમના સૌજન્યથી પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત 'શ્રી સદ્ગુરુ' એક અધ્યયન (લેખક - કાર્તિકેય ભટ્ટ) પુસ્તક આકાર પામ્યું. શ્રી રાજેન્દ્રભાઈએ મોબાઈલ દ્વારા પુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ ઈન્દુકાકાને (યુ.એસ.એ.) મોકલ્યું ત્યારે તેમણે તરત જ જોઈને કહ્યું, “મારું છેલ્લું મિશન પૂર્ણ થયું. હવે મારે કશું કરવાનું રહેતું નથી.” ગીતાજીએ ‘પ્રણિપાતેન પરિપ્રશ્નેન સેવયા!’ની વાત કરી છે, પરંતુ ઈન્દુકાકા તો શ્રીમોટાની અનન્ય સેવાથી જ પામી ગયા. શ્રી મોટાના એક પ્રશ્નના જવાબમાં ઈન્દુકાકાએ કહ્યું, “શ્રીમોટા ! હું તમને ઈ.સ. ૧૯૬૦માં પહેલી વાર મળ્યો”, ત્યારે શ્રીમોટાએ કહ્યું, “મૂરખ ! તારા જન્મથી હું તારી સાથે છું.” શ્રીમોટાના ‘પાર્ષદ’રૂપે આવનારા ઈન્દુકાકા શ્રીમોટાના ‘હનુમાન’ તરીકેની ઓળખ પામ્યા. જ્યારે તેમને મળવાનું થાય ત્યારે તેઓ શ્રીમોટાના પ્રસંગોની વાત કરતા હતા. અમને આશા છે ઈન્દુકાકા શ્રીમોટા સાથે પુનર્જન્મ પામશે. ઈન્દુકાકાને અંજલિરૂપે આ પુસ્તક અર્પણ કરીએ છીએ. શ્રીમોટા અને એમના અનન્ય ભક્તને હૃદયપૂર્વક કોટિ-કોટિ વંદન.

— ટ્રસ્ટી મંડળ, હરિ:ૐ આશ્રમ, નડિયાદ

શ્રી ઈન્દ્રવદન શૈરદલાલ તથા શ્રીમતી જયશ્રીબહેન શૈરદલાલને સપ્રેમ ભાવાંજલિ

સંકલ્પ કે કૃપાથી જે જે આ જીવનમાં થયા,
તેના મૂળથી સાક્ષી તો પ્રત્યક્ષ શા ખરા રહ્યા ! ૧
મૂળથી જે થયેલા છે સંકલ્પ પરમાર્થના,
ફળાયા કેમ સંપૂર્ણ, તેનાય સાક્ષી છો સદા. ૨
મોટાના કર્મને માટે ઉત્સાહ, ખંત, ઉદ્યમ,
એકધારો બતાવ્યા શો કરેલો થઈ ઉદ્યત ! ૩
પોતાનું બધું જે તેયે પૂરું વેગળું મૂકીને,
કર્તવ્યમાં જ 'મોટા'ના પૂરું લક્ષ પરોવી દે. ૪
કેવી સરળતા, પાછી સૌ સગવડ સાચવે !
ખડે પગે જ તૈયાર, સેવામાં નિત્ય તત્પરે. ૫
સેવાને આપવામાં તો જેનું હેત અપાર છે,
સેવામાં 'જયશ્રી'ને શી ભાવથી વળગાડી છે ! ૬
'જયશ્રી'નો મને કેવો સહકાર મળ્યા કર્યો,
શરીર રોગીલાની શી સેવા આપી નિવાજિયો ! ૭
ઉભયતણી સેવામાં છે આશીર્વાદ બાતણા,
કર્મ ફળાવવા ભારે શ્રમ કેવો કર્યો લીધાં । ૮
આહુંતેહુંય મારું સૌ જેણે નભાવી લીધું છે,
સદા તત્પરતા સેવા કાજે દાખવી કેવી છે ! ૯
જે કાળે જોઈએ ત્યારે પોતે તત્પર હાજર,
સધાવા કર્મ 'મોટા'નું જોયાં ના રાતદિવસ. ૧૦
'મોટા'ને જોઈતું જે હો લાવી દેવા જ હર્ષ છે,
પૂરું પાડ્યા વિના હૈયે એને જંપ વળે ન છે. ૧૧
જીવને સથવારો શો એનો કૃપાથી તો મળ્યો ?
ને ખપ લાગવાને તો એને દિલ ઉમંગ શો । ૧૨
એ બંનેને શું અર્પી હું શકું, પાસ કશું ન છે,
હૈયા કેરા નર્યા ભાવે ધરું ભાવાંજલિ પદે. ૧૩

હરિ:ૐ આશ્રમ

— મોટા

નડિયાદ તા. ૨-૯-૧૯૭૨

(જીવનસૌરભ પૃ. ૪-૫)

ટ્રસ્ટીમંડળ	અનુક્રમણિકા			
	ક્રમ	વિષય	લેખક	પૃ.
શ્રી જિતેન્દ્રકુમાર જી. અમીન શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ બી. રાવલ શ્રી જોગેશ(મંગેશ)ભાઈ ડી. પટેલ શ્રી પ્રણવભાઈ એસ. પટેલ શ્રી કીર્તિભાઈ બી. પરમાર	૧.	શ્રી ઈન્દુકાકાના પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથેના સંસ્મરણો		૫
	૨.	શ્રી નંદુભાઈએ ઈન્દુકાકાને લખેલ પત્ર	— નંદુભાઈ શાહ	૭
	૩.	હરિ:ૐ : શ્રીમોટાને સા.દ. પ્રણામ	— કાર્તિકેય ભટ્ટ	૯
	૪.	પુસ્તક - વિહંગાવલોકન	— રાજેન્દ્ર રાવલ	૧૦
	૫.	પૂજ્ય શ્રીમોટાના વ્હાલુડા ઈન્દુકાકાને હૃદયાંજલી	— રાજેન્દ્ર રાવલ	૧૨
	૬.	પ્રત્યેક પ્રસંગમાં હરિકૃપા	— શ્રીમોટા	૧૩
	૭.	સાધનામર્મ-૪	— રમેશ ભટ્ટ	૧૫
	૮.	કર્મ કરતાં કરતાં હેતુનું જ્ઞાનભાન જીવતું રહે તે જરૂરી		૧૯
	૯.	વસંતપંચમી ઉજવણીનો સંક્ષિપ્ત અહેવાલ		૨૦
	૧૦.	ચેતનનિષ્ઠનું અતરયામિત્વ	— શ્રીમોટા	૨૦
	૧૧.	શરણભાવ	— શ્રીમોટા	૨૧
	૧૨.	ભગવાનનો ભાવ	— શ્રીમોટા	૨૫

પમી તારીખે દ્વિમાસિક અંક પ્રગટ થાય છે.

બદલાયેલ સરનામાની જાણ ગ્રાહક નંબર સાથે આશ્રમના વોટ્સએપ નંબર ઉપર અથવા હરિ:ૐ આશ્રમ, પો.બો. નં. ૭૪, નડિયાદ- ૩૮૭૦૦૧ને કરવી.

હરિ:ૐ આશ્રમ, નડિયાદ

આશ્રમ : ૭૮૭૮૦ ૪૬૨૮૮

પરેશભાઈ : (મો.) ૯૪૦૮૯ ૨૦૭૫૭

રાજેન્દ્રભાઈ : (મો.) ૯૯૭૮૪ ૦૫૨૩૧

લવાજમ

છૂટક નકલ : રૂ. ૧૦/- વાર્ષિક : રૂ. ૬૦/-

પાંચ વર્ષ : રૂ. ૨૫૦/- દસ વર્ષ : રૂ. ૪૦૦/-

પ્રકાશન સ્થળ : હરિ:ૐ આશ્રમ, પો.બો. ૭૪, શેઠી નદીને કિનારે, જૂના બિલોદરા, નડિયાદ-કપડવંજ રોડ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧

મુદ્રક : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ., સિટી મિલ કમ્પાઉન્ડ, કાંકરિયા રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૨૨

હરિ:ૐ આશ્રમ, નડિયાદને દાન-ભેટ આવકાર્ય છે.

આશ્રમના બેંકખાતામાં કોઈ પણ બેંકની પેમેન્ટ એપ, RTGS, NEFT, IMPS, UPI મારફતે દાન/ભેટ મોકલી શકાય છે.

એકાઉન્ટનું નામ : હરિ:ૐ આશ્રમ, નડિયાદ, HARI OM ASHRAM, NADIAD

બેંકનું નામ : BANK OF BARODA - બેંક ઓફ બરોડા, Mission Road Branch, Nadiad

સેવિંગ્સ એકાઉન્ટ નંબર : 72850100008267

IFSC કોડ : BARB0DBMISS (Fifth Character is ZERO) (પાંચમો આંકડો શૂન્ય સમજવો.)

ઓનલાઈનથી દાન મોકલનાર સ્વજને તેમનું પૂરું નામ, અટક, સરનામા (પીનકોડ સહિત)ની જાણ નીચે દર્શાવેલ વ્હોટ્સએપ નંબર ઉપર મોબાઈલ નંબર, પાનકાર્ડ સાથે અચૂક કરવાથી જ ઈન્કમટેક્સમાંથી કરમુક્તિને પાત્ર 10BE સર્ટી આપી શકાશે.

અન્યથા કરમુક્તિ મળવાપાત્ર થશે નહિ. (ઈન્કમટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૦(જી)(પ) અન્વયે ભેટની રકમ કરમુક્તિને પાત્ર છે.)

વ્હોટ્સએપ નંબર : પરેશભાઈ શાહ (મેનેજર) : ૯૪૦૮૯ ૨૦૭૫૭ અથવા રાજેન્દ્રભાઈ રાવલ : ૯૯૭૮૪ ૦૫૨૩૧

ઉપરોક્ત પદ્ધતિથી 'હરિ:ૐ ગુંજન'નું લવાજમ પણ મોકલી શકાશે.

૧. શ્રી ઈન્દુકાકાના પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથેના સંસ્મરણો

આ માર્ગમાં આપણા સ્થૂળ ને સૂક્ષ્મમાંથી પણ અહમની શૂન્યતા થવી જોઈએ. આપણા ચિત્તમાં અનેક જન્મોના સંસ્કારો પડ્યા છે. આ સંસ્કારો ભોગવવા માટે જ આપણે જન્મ્યાં કરીએ છીએ પણ એ બધા સંસ્કારોને દગ્ધબીજ કરી નાંખો તો ફરી ના ઊગે પણ આ બધાના મૂળમાં - જે આ બધું મેં તમને વાર્તા કરી તેનો સાર એ છે કે દિલ લગાડો ભગવાનમાં અને એની વ્યાખ્યા મેં તમને તે દહાડે કહી હતી કે જેને માટે સતત આપણું દિલ રડ્યાં કરે એને દિલનો સંબંધ કહેવાય ! ખાલી વાતોમાં બોલીએ એમાં તો કોઈ દિલનો સંબંધ બનતો નથી. સળગ્યાં કરવું જોઈએ અંદર. એ સળગે ત્યારે જ ખરું કામનું. બાકી ના સળગે તો આપણે સમજવું કે આપણે કોરા ધાકોડ. આ એનું માપ અને લક્ષણ. સદ્ગુરુ આ બધા સંસ્કારોને દગ્ધબીજ કરે છે, એથી એ સંસ્કારો ભોગવવા માટે જન્મો લેવા ના પડે.

ઊંડા પડેલ સંસ્કાર ભૂંસાઈ તે ન જાય છે,
યોગ્ય કાળે જ શા થાય ઉદયવર્તમાન તે,
એના એ જ કૂંડાળે તો, તે એના એ જ જીવને
-તે સંસ્કાર પ્રવેશાવી ઠેરના ઠેર રાખશે,
કિંતુ સદ્ગુરુ મથાનો, જિજ્ઞાસાયુક્ત ભક્તને ;
ત્યાં મથાવી કરાવે છે, સંસ્કારો દગ્ધબીજ તે.

બીજું મોટાએ એવું કીધું કે મારી જોડે ૪૦ વર્ષ રહ્યો હોય તોય મારી જોડે રહ્યો ના કહેવાય. મારી જોડે જ્ઞાન અને ભક્તિથી રહ્યો હોય તે જ મારી જોડે રહ્યો કહેવાય. આવી બધી વાતો છે. પણ હવે આ વાતો કોને સમજાવવી ? ધારોકે હું બધાને કહું અત્યારે કેટલાક લોકો એમ કહે કે મેં આટલા હરિ:ૐ કર્યા ૨ કરોડ ૩ કરોડ કર્યા પણ એક બૌદ્ધિક કથા કહું સાંભળો. એક ગામ હતું તે ગામની છોકરીઓ સાસરેથી પીયર આવી, અને બધી કૂવા ઉપર પાણી ભરતી હતી. એટલે

પછી છોકરીઓ અંદર અંદર વાત કરતી હતી ત્યાં એક ફકીર હાથમાં તકલી એટલે કે માળા લઈને પાણી પીવા ઊભો હતો. એ ઊભો હતો તો પાણી પીવા પણ પેલી છોકરીઓ વાત કરતી હતી તે સાંભળતો હતો. એમાં એક છોકરીએ કીધું કે તું તારા વરને કેટલી વાર યાદ કરે છે ? બીજી છોકરીએ જવાબ આપ્યો કે વરને તો કંઈ યાદ કરવો પડે ? એ તો આપણા હૃદયમાં જોડે જ. એની યાદ તો રહ્યા જ કરે. એટલે પેલા સાધુને સમજાયું કે ભગવાનનું નામ ગણવું થોડું પડે ? કે એને મેં એટલી વાર યાદ કર્યો ને આટલી વાર. એટલે પેલાએ તકલી તોડી નાખી. માળા તોડી નાખી કે હું ભગવાનનું નામ ગણ્યા કરું છું. સમજ્યાં ?

એકવાર મોટા સાથે અમે સોમનાથ ગયા ત્યારે ત્યાં સર્કિટ હાઉસના ગેસ્ટ હાઉસમાં રહ્યા હતાં અને રાત્રે જ મોટાએ મને કીધું કે ઈન્દુકાકા આપણે જતા રહીએ એટલે મેં મોટાને કીધું મોટા અહીંથી સોમનાથના ગેસ્ટ હાઉસથી હાઈવેનો રસ્તો મને રાતના નહિ મળે એટલે મોટાએ કીધું કે એ વાત તું ભુલી જા. ટોપોગ્રાફીનું જ્ઞાન મને બહુ છે. એટલે હું તને કહી શકું કે આમ લે ને-આમ લે, એટલે આમ કરીને અમે નીકળ્યા. એજ પ્રસંગમાં આગળ જતા એક ટ્રકવાળો અમને મળ્યો એણે ઈશારો કર્યો કે ગાડી ઊભી રાખો એટલે મેં ઊભી રાખી. એણે મને કીધું કે આવુ એક પાનું હોય તો મને આપોને ! મારે આ ગાડીમાં ચાલે. એટલે મેં એને દીધું - એ આપ્યા પછી એમનું કામ થઈ ગયું એટલે એમણે મને પાનું પાછું આપ્યું. પણ ગાડી ચલાવતા પહેલા મોટાએ મને શું કીધું એ તમને કહું છું કે “ઈન્દુકાકા રાતની મુસાફરીમાં કોઈ જુવાન રૂપાળી છોકરી પણ જો ઊભી હોય એકલી અને હાથ ઉંચો કરે તોય નહિ ઊભા રાખવાની.” રાતના હાઈવે ઉપર ગાડી કોઈ ગમે તેવા ઈશારા કરે તો પણ

ઊભી નહિ રાખવાની. આ જે બનેલો પસંગ તમને કહું છું.

ગીતાની અંદર જે હિંસા ને અહિંસાની વાત કરી છે તે કોઈ સમજતું જ નથી. ગીતામાં કૃષ્ણ ભગવાને અર્જુનને જે કીધું કે ‘આ લોકોને તું માર, અને મારવું એ જ તારો ધર્મ છે.’ હવે તમે એમ કહેશો કે આ તો હિંસા કરી, પણ મોટાએ ત્યાં એનો ભાવાર્થ સમજાવ્યો છે. આપણે લોકો પણ મોટાનો ભાવ સમજતા નથી. એનો અર્થ એવો છે કે આતતાઈને મારવામાં કોઈ પાપ નથી. એક વાર મોટાએ મને એમ કીધેલું કે ઈંદુકાકા તું રોડ પર જતો હોય અને ત્યાં કોઈ બદમાશ અબળા સ્ત્રીની મશ્કરી કર્યા કરતો હોય/ આબરૂ લૂંટતો હોય તો તેને બચાવવા તારી જાનની બાજી લગાવી દેજે અને તેમ કરતા જો તારું મૃત્યુ થાય તો તને સીધો મોક્ષ મળશે અને આવું મૃત્યુ તો કોઈક સદ્ભાગી ને જ મળે છે.

“મોટા જીવતાં ભગવાન છે” પણ વાત એવી છે કે જ્યારે હું મોટા જોડે હતો ત્યારે આવો વિચાર મારા મગજમાં કદી આવ્યો જ નથી. મોટા પ્રત્યે મને કુદરતી આકર્ષણ હતું પણ એનું કારણ તમે સમજો ભૂતકાળમાંય કીધું છે. આજે ફરી કહું છું હું ગયા જન્મે મોટાની સાથે હોવાથી - મોટા સાથે ગત જન્મનું નિમિત્ત હોવાથી મને મોટા પ્રત્યેનું આકર્ષણ હતું.

મોટાનું મહાત્મ્ય તો મોટાનું શરીર છોડ્યા પછી હું સમજવા માંડ્યો એ પહેલાં તો મને મોટાને કોઈ તકલીફ ના પડે એટલું જ મારું મિશન - બીજું કોઈ મિશન નહિ. મેં કોઈ દહાડો આશ્રમની વ્યવસ્થામાંય રસ નથી લીધો. ફક્ત મોટાને તકલીફ ના પડવી જોઈએ. પહેલામાં પહેલું એટલું જ ધ્યાન રાખવાનું મારા મગજમાં રહ્યા કરે.

જીવનમાં એકવાર મારી માનસિક અવસ્થા બહુ ખરાબ હતી અને એટલી બધી ખરાબ હતી કે એ વખતે મને એમ થયું કે આના કરતાં તો મરી જવું સારું, જીવવું

નહિ જોઈએ, પણ આવા સંજોગોમાં મરવાનું કેમ તે મને એકવાર મોટાએ સમજાવ્યું હતું કે ‘જો ઈંદુકાકા કોઈ દહાડો શરીર છોડવાનું થાય તો આવી રીતે છોડવું નહિતર ભૂત-પ્રેતમાં જતા રહેવાશે’ મેં M.Sc કરેલું એટલે એવા કેમિકલ વિષે હું જાણતો હતો કે તે ચીજ શું છે. પણ એટલામાં મને એકાએક રાતના એવી પ્રતિતિ થઈ કે મોટા મારા ખભા પર હાથ મૂકીને ઊભા છે ને મારો હાથ એમના ખભા પર. એમણે મને કીધું કે ‘ઈંદુકાકા હું નથી ?’ પછી એ વિચાર મેં પડતો મૂક્યો.

એ પછી આ મોટાની જે કંઈ ઓડીયો કેસેટ હતી. એ ઓડીયો કેસેટ ગ્રંથસ્થ જ્યારે કરાવતાં ત્યારે એ વખતે મને વિચાર આવ્યો હતો કે આપણે આટલા બધા કાયર છીએ કે આપણે શરીરને પણ છોડી નથી શકતાં તો ભગવાનને પામવાની વાત તો ક્યાં રહી ? ત્યારે એક ઓડીયો કેસેટની અંદર મોટાએ આ ‘જાગતાં નર સેવીએ’ ઓડીયો કેસેટ હતી, એમાં મોટાએ જે લખ્યું છે કે આ જન્મે એમણે આપણામાં જે પ્રગટાવ્યું છે તે સંસ્કાર લઈને આવતા જન્મે જન્મીશું - આ જન્મે ગમે તેમ હોઈએ, ગમે તેમ રખડી ખાતાં હોઈએ કે જીવતાં હોઈએ તો એનો આ જન્મ જોડે સંબંધ નથી. પણ આવતાં જન્મે આપણે એવી શક્તિ લઈને જન્મીએ કારણકે જન્મવાનું કારણ શું સંસ્કાર અને એમણે જે સંસ્કાર આપણામાં મૂકેલા છે એ સંસ્કારો લઈને આપણે એવી તાકાતથી જન્મીશું કે આપણે ભગવાનને પામવા માટે ઓછામાં ઓછી મહેનત પડશે જો કે જે જાનની બાજી લગાવે એ જ ભગવાનના માર્ગે જશે જે જાનની બાજી ના લગાવી શકે એનું આ માર્ગમાં કામ જ નથી સમજ્યાં ?

તમાશો માત્ર જોવાનું, કામ આ તો કદી નથી ;
હાથમાં માથું રાખીને, મૃત્યુને વરવાનું છે .

શ્રી ઈંદુકાકા સાથે થયેલ સત્સંગમાંથી સંકલિત.

શ્રી શૈલેષભાઈ ગોટી, મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી, સુરત.

ઈન્દુકાકા, શૈર દલાલ

રામને હનુમાન મળ્યા

પ્રિય ઈન્દુભાઈ,

આજે પૂજ્ય શ્રીમોટા અને તેમના અનન્ય ભક્ત સેવક ઈન્દુભાઈ, એમ બંનેનું સ્મરણ તાજું થયું. તમોને પૂજ્યને પ્રથમ વાર મળવાનું ૧૯૬૦ની સાલમાં, જો હું ભૂલતો ન હોઉં તો થયું. તમો ને નિત્યાનંદ ભટ્ટ, સાથે સ્કૂટર ઉપર નડિયાદ આશ્રમે સાંજે આવેલા, અંદાજે પાંચ વાગેલા. પૂજ્ય શ્રીમોટા જમવા બેસવાની તૈયારીમાં હતા. એટલે તમને જરા આકરા શબ્દોમાં કહ્યું કે ‘ચાલ્યા જાવ, સાંજના કેમ આ સમયે આવ્યા ? મળવું હોય તો કાલે સવારે આવજો.’ એમ કહીને દરવાજો દેખાડી દીધો. તમો ચાલી ગયા. હું આ સાંભળી રહ્યો હતો. તમે પાછા ફર્યા કે મને તરત થયું કે આ આશાસ્પદ યુવક નિરાશ થઈને જાય છે ને હવે ફરી કાલે સવારે નહિ જ આવે. ત્યારે દુઃખ થયું હોય જ. બે અક્ષર પૂજ્યે વાત કરી હોત તો સારું થાત. એમ વિચાર આવતાં તો દરવાજે ઝડપથી ગયો ને તમો ઝાંપે પહોંચો તે જ વેળા હું પાછળ આવી ગયો. ને તમને નિરાશ ન થવા સમજાવ્યા અને જો રાત રોકાઈ જવું હોય તો નડિયાદમાં મિત્રને ત્યાં વ્યવસ્થા કરાવી દઉં. રાત રહેજો એમ મેં કહ્યાનું મને યાદ છે. પણ તમે કહ્યું કે, ‘તેવી જરૂર નથી. કાલે સવારે આવશું’ મને થયું કે ભાગ્યે જ હવે તમો ફરીથી આવો.

આ પ્રથમ મેળાપ આપણો. પણ તમે બીજી સવારે અચૂક આવ્યા જ. આવ્યા તે આવ્યા. એટલું જ નહિ પણ પછી તો રામને હનુમાન મળ્યા તેમ પૂજ્યને ઈન્દુભાઈ. તમારો ઉત્સાહ અને સેવાપરાયણતા, પૂજ્યનો બોલ ઝીલવાની તત્પરતા,

શબ્દશઃ, અક્ષરશઃ પૂજ્યના આદેશને બોલને વર્તી બતાવવાની તમન્ના પોતાના (તમારા) ગમા-અણગમા દૂર રાખી પૂજ્યની ઈચ્છા-Wish માત્ર, તે તમારે મન હુકમ Order. એવી અનોખી ભાવના અને એ ભાવનાને સાકાર કરવાની ધગશ આવી ભક્તિથી પૂજ્યે તમોને ખૂબ આવકાર્યા. તમો પણ વારંવાર આશ્રમે આવતા-જતા થયા. તે વેળા પૂજ્યને બહુ જૂજ ભાઈબહેનો જાણતાં હતાં અને તે પણ માત્ર જાણતાં જ હતાં. પૂજ્યની સવિશેષતાઓ, તેમનું મહાત્મ્ય, તેમની મુક્તદશા એમાંનું ભાગ્યે જ કોઈને જ્ઞાન હતું. કહેવાનો મતલબ એ કે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા તે પહેલાં અપ્રસિદ્ધ હતા. તે સમયે તમે માત્ર અજાણ્યા ભાવથી ગત જન્મના ખેંચાણ, અકળ રીતે તમે તેમના જીવનમાં ગૂંથાઈ ગયા અને પછી તો અમારા સારથિ બની રહ્યા.

સુરત-નડિયાદ કારમાં આવવા-જવાનું તમારા સારથિપણા તળે થયું, થવા લાગ્યું, કોડાઈકેનાલ સુધી કારમાં હંકારાયા. અમે કારમાં ફર્યા - ગયા અને એ રીતે પૂજ્યના અનિવાર્ય અંગ સમા તમો થઈ ગયા, થઈ રહ્યા. તમારી ભક્તિ અવિચળ હતી. પૂજ્યના શબ્દોમાં અનન્ય શ્રદ્ધા હતી. તેમનો શબ્દ તમારે મન બ્રહ્મવાક્ય એ રીતે તમો ગૂંથાઈ ગયા. તેમની સાથે વણાઈ ગયા.

મને વધુ સ્પર્શી ગયો તે તો આ પ્રસંગ કે ૧૯૬૪માં ચિ. જયશ્રીને સારા દિવસો હતા. પ્રથમવાર તે માતા બનવાની હતી, તેવા આનંદના ને મહત્વના દિવસોમાં તમારી હાજરી જયશ્રી ઈચ્છે જ. તમો દૂર દૂર પૂજ્ય સાથે મોટરકારમાં પ્રવાસે ન જાઓ તેમ તે ઈચ્છે જ. એવી વેળાએ તમો, અમો સાથે સારથિ બની આવ્યા. મને ખ્યાલ છે

ત્યાં સુધી પૂજ્ય આ સંજોગ જાણતા ન હતા કે જયશ્રી માતૃપદ પામવાની છે, ટૂંક સમયમાં. ને પછી તો ફરતાં ફરતાં મહારાષ્ટ્ર, મધ્યપ્રદેશ, કર્ણાટક આદિ પ્રદેશોમાં થઈને તામિલનાડુ-ત્રીચી થઈને કોડાઈકેનાલ પહોંચ્યા ત્યાં અમદાવાદથી જયશ્રીનો તાર આવ્યો કે ઈન્દુભાઈ પાછા અમદાવાદ આવે, આવી જાઓ. તમે થોડી વિનંતી પણ કરી કે પાછા ફરતી વેળા પૂજ્યને હરકત પડે, પડશે પણ પૂજ્યે પોતાની સરળતા ના જોઈને તમને હુકમ જ કર્યો કે પહેલી ટ્રેને પહોંચી જાઓ. તો તમે દુઃખી હૃદયે ગયા. આ બન્યું ૧૯૬૪માં જૂન માસમાં. આપણે મે ૩૧મીએ લાંબા પ્રવાસે કારમાં નીકળેલા. પૂજ્ય, તમે, કાંતાબા અને હું એમ ચાર જણાં હતાં. ૧૫૦૦-૧૬૦૦ માઈલનો પ્રવાસ કર્યો. આવા પ્રસંગોમાં હું તમારા ઘણા નિકટના પરિચયમાં આવ્યો. તમારી પૂજ્ય પ્રતિની દઢ, અવિચલ, એકધારી, અથાગ ભક્તિ. એ સેવાપરાયણતાથી તમો પ્રતિ આકર્ષાયેલ અને તમો પણ મારા પૂજ્યના જેમ તમો અતિપ્રિય બની ગયા હતા. તમે પણ પ્રિય મિત્ર બની ગયાં અને પછી તો પૂજ્યશ્રીએ ૧૯૭૬માં દેહત્યાગ કર્યો ત્યાં સુધી ખૂબ ખૂબ નિકટના સાથી થઈ રહ્યા. આપણે પૂજ્યના જમણા-ડાબા હાથ સમા બની રહ્યા. આપણે ક્યાં ક્યાં ફર્યા તે બધું લખતાં યાદ આવે છે. ધૂલિયા, જલગાંવ, અજંટા, ઈલોરા, પૂના, માયસોર, શ્રીરંગમ, વૃંદાવન, ઉટ્ટી, વાયા કુન્નુર, કોઈમ્બતુર, ત્રીચી (૧૪-૦૬-૧૯૬૪) કુંભકોણમ્ થઈને જૂનની ૧૯મીએ કોડાઈકેનાલ પછી કોચીન પણ જઈ આવેલા અને વળી અમદાવાદ એકલા પાછા આવવાનું બન્યું ત્યાર પછી તો ૧૯૬૪-૧૯૭૬નાં ૧૨ વર્ષોમાં ત્રીચી-કુંભકોણમ્ અનેક વાર બેંગલોર વાયા મુ. રમણભાઈને ત્યાં અને પછી વધુ ને વધુ સાથે આવીને રહેવાનું બન્યું. આવાં બધાં મીઠાં

સંસ્મરણો આજે તાજા થયાં ને તેનો આનંદ-આ પત્રથી વ્યક્ત થઈ રહ્યો છે.

પૂજ્યશ્રીના દેવલોકને આજે ૧૭ વર્ષ લગભગ થવા આવશે તમારા તેમના પ્રતિનાં નિષ્ઠા અને ભક્તિ આજે પણ અનન્ય અને અનોખી રીતે જળવાઈ રહી છે.

પ્રભુ તમારો આ પૂજ્ય સાથેનો સાથ-સંગાથ જન્મોજન્મનો ભવોભવનો બની રહેવા અનન્ય છે.

અસ્તુ ! હરિ:ૐ - ભાઈના ઘણાં ઘણાં વહાલ

વહાલનું વહેણ

પ્રિય ઈન્દુ,

તમને હું બહું યાદ કરું છું, ઘણી વખત તમને વહાલ કરવાનું દિલ થઈ જાય છે.

— નંદુભાઈના વહાલ

તા. ૨૫-૦૬-૧૯૬૨

હવે તો આપણે જાણે કે કેમ કરીને મળીએ અને એક બીજાને પ્રેમ કરીએ એવું થાય છે.

— ભાઈના વહાલ

All roundness

હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરત તા. ૨૮-૧૦-૧૯૬૨

પ્રિય ઈન્દુભાઈ,

આનંદમાં હશો ને હવાફેર કરીને આવજો, તમો સાથે જેમ જેમ પરિચય વધતો જાય છે તેમ-તેમ તમારા પ્રતિ માન, આદર, ભાવ અને વહાલપ વધતાં આવે છે. વહાલા ભાઈ તમારી All roundness, અનુભવ ને જે સૌથી વધુ તો ભાવુક્તા અનુભવી ઘણો સ્નેહ થયો છે.

— ભાઈના વહાલ

નોંધ : મુ. શ્રી ઈન્દુકાકા (ઈન્દ્રવદન સવાઈલાલ શેરદલાલ)ની હાલ ૮૪ વર્ષની જૈફ ઉંમર થઈ છે

અને તેઓના 'ગુરુકૃપા' ગેસ્ટ હાઉસવાળા મકાનમાં નિયમિત અમદાવાદના સ્વજનોના સત્સંગ લાભાર્થે પ્રવૃત્તિ રાખે છે. પૂજ્ય શ્રીમોટા રચિત તમામ પુસ્તકો તેમના તે રહેઠાણના વિશાળ હોલમાં ૧૯૭૫ સુધી રાખેલા હતા હાલમાં પણ પૂજ્ય શ્રીમોટાની પ્રસાદી સ્વરૂપે તેમની ચીજ વસ્તુઓ સંભાળીને રાખી છે. શ્રી જયશ્રીબહેનની નામસ્મરણ ધૂનનો લાભ ઘણા વર્ષોથી સૌ સ્વજનો લે છે. પૂજ્ય શ્રીમોટા પ્રતિનો તેમનો ભક્તિભાવ હરિ:ૐ ધૂન દ્વારા સૌના હૃદયને ખૂબ સ્પર્શે છે.

પૂજ્ય શ્રીમોટાએ જે જે વસ્તુઓ વાપરેલી તે પૈકીની ઘણી વસ્તુઓ તેમણે જીવની પેઠે સાચવીને રાખી છે. (૧) ગોળ મશૂરીયા (૨) ઓશિકા (૩) હોટ પેક (શેકની કોથળી) (૪) રજાઈ (૫) ઓઢવાની ચાદર (૬) પૂજ્ય શ્રીમોટાની ચરણ પાદુકા (૭) સાફા (૮) ટોપી (૯) ખેસ (૧૦) ધોતિયાં (૧૧) ગળે વિંટવાનો પટ્ટો (૧૨) લંગોટ

(૧૩) ચશ્મા (૧૪) દમની દવાનો પંપ (૧૫) સૂતી વખતનું ઘડિયાળ (૧૬) કાનના પૂમડા (નહાતી વખતે રાખતા) (૧૭) પૂજ્ય શ્રીમોટાની નાડાછડી (૧૮) મોટાના પત્રો (૧૯) ફોટોગ્રાફ્સ (૨૦) ફોલ્ડીંગ ખુરસી - ૨ નંગ (૧ સુરત આશ્રમની અને ૧ મુસાફરીમાં સાથે લેવાની (૨૧) ટોઈલેટ કમોડ (૨૨) ઈલેક્ટ્રીક બોર્ડ (મુસાફરીમાં વપરાતું) (૨૩) પાણી પીવાનો કાચનો ઘડો (૨૪) નડિયાદ આશ્રમમાં જમતાં તે ડાઈનીંગ ટેબલ અને ખુરશી (૨૫) પૂજ્ય શ્રીમોટા પહેરતા તે લાંબી માળા (૨૬) રુદ્રાક્ષની માળા (૨૭) મચ્છરદાની (૨૮) પૂજ્ય શ્રીમોટા વાપરવા પૈસા આપતા તે (૩૦) ગુજરાતીમાં પૂજ્ય શ્રીમોટાના સાહિત્યના તમામ પુસ્તકો (૩૧) પૂજ્ય શ્રીમોટાના પ્રવચનની કેસેટ્સ અને સીડીઓ (૩૨) GJE 8806 નંબરવાળી એમ્બેસેડર કાર કે જેમાં પૂજ્ય શ્રીમોટા મુસાફરી કરતા. (જીવન અંજલિ પૃ. ૨૦૧-૨૦૬)

૩. હરિ:ૐ : શ્રીમોટાને સા.દ. પ્રણામ

— કાર્તિકેય અ. ભટ્ટ

આશ્રમના આદરણીય ટ્રસ્ટીઓ, આશ્રમ વાસીઓ તથા પૂજ્ય શ્રી મોટાના વહાલા સ્વજનો. આજના આ શુભ પ્રસંગે આપસૌને હૃદયપૂર્વક વંદન કરું છું. પૂજ્ય 'શ્રીમોટાના ઈન્દુકાકા'ની શુભ ઈચ્છા-અભીપ્સાથી પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત 'શ્રી સદ્ગુરુ' એક અધ્યયન પુસ્તક લખાયું. ઈન્દુકાકા કહે, "શ્રીમોટાના તમારા પર આશીર્વાદ છે એટલે લખાશે. મને ૯૬ વર્ષ થયાં મારી ઈચ્છા પૂરી કરો. મોટાના ભક્તોને આનાથી લાભ થશે." અસાધારણ શરીરની તકલીફોમાં પણ શ્રીમોટાની ગેબી મદદથી આ કામ પૂર્ણ થયું. લેખનકાર્ય દરમિયાન સતત ઈન્દુકાકાનું સ્મરણ રહ્યાં કર્યું. પુસ્તક તૈયાર થયું. ઈન્દુકાકા પુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ જોઈને આનંદ પામ્યા.

મારા સ્વજનોના દેહાવસાન વખતે હું રડ્યો નથી પરંતુ ઈન્દુકાકાના દેહોત્સર્ગના સમાચાર સાંભળી પોક મૂકીને હું રડ્યો. એમને કહેતો ઈન્દુકાકા ચિંતા ના કરો તમે સો વર્ષના થશો. તમારી હયાતી દરમિયાન તમને પુસ્તક મળી જશે. શ્રીમોટાની કહો કે હરિની કહો લીલા કોને સમજાઈ? શ્રી મોટાના પાર્ષદ ઈન્દુકાકા શ્રીમોટા સાથે આ ધરતી પર ફરીથી આવશે એ વાત નિ:સંદેહ છે. આ પુસ્તકને આશ્રમે- ટ્રસ્ટીઓએ પ્રકાશિત કર્યું એ બદલ એમને હૃદયપૂર્વક નમન કરું છું. આપ સૌને આ શુભ પ્રસંગે શુભેચ્છાઓ પાઠવું છું તથા સૌને પૂરા હૃદયથી પ્રણામ કરું છું. હરિ:ૐ

— શ્રીમોટાના છોટુ (કાર્તિકેય ભટ્ટ)ના પ્રણામ

પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત ‘શ્રી સદ્ગુરુ’ એક અધ્યયન : કાર્તિકેય ભટ્ટ
હરિ:ૐ આશ્રમ નડિયાદ. ૨૩-૧-૨૦૨૬ મહાસુદ, ૫, વસંત પંચમી

પ્રસ્તાવિક :

પૂજ્ય શ્રીમોટાના અનન્ય ભક્ત-સેવક શ્રી ઈન્દુકાકાની શુભ ઈચ્છા અને સૌજન્યથી આ પુસ્તક નડિયાદ, હરિ:ૐ આશ્રમ થકી પ્રકાશિત થયું. શ્રી ઈન્દુકાકાની ઈચ્છા હતી કે આ પુસ્તકનું લેખન શ્રી કાર્તિકેય ભટ્ટ કરે. એમને એમ હતું કે જો આ પુસ્તક તૈયાર થાય તો શ્રીમોટાના સ્વજનોને શ્રીસદ્ગુરુ વિશેની ઘણી બધી વિલક્ષણ વાતો જાણવા મળે. આ સાથે સદ્ગુરુ શ્રી મોટા કેવા હતા? નહીં પરંતુ કેવા છે? એની સમજણ - શ્રદ્ધા ઉપલબ્ધ થાય.

પુસ્તકશ્રી ઈન્દુકાકા પાસે (યુ.એસ.એ.) પહોંચવાના માત્ર બે દિવસ પહેલાં શ્રીમોટાનું સ્મરણ કરતાં કરતાં ૮૬ વર્ષની તંદુરસ્ત વયે દેહ છોડી દીધો. મેં ઘટના બની તેના ત્રણ દિવસ પહેલાં પુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ શ્રી ઈન્દુકાકાને જોવા મોબાઈલ દ્વારા મોકલ્યુંને મુખપૃષ્ઠ. જોઈને સંતોષ વ્યક્ત કરતાં મને કહ્યું, “મારું છેલ્લુ મિશન પૂર્ણ થયું. હવે મારે કશું કરવાનું રહેતું નથી. શ્રીમોટાને શ્રીબાળયોગીજી દ્વારા અપાયેલ દીક્ષા વસંત પંચમીનો દિન હોવાથી પુસ્તક વિમોચન માટે આ દિવસ પસંદ કરવામા આવ્યો. નડિયાદ, સૂરત અને યુ.એસ.એ.માં પુસ્તકનું વિમોચન થયું.

વિહંગાવલોકન — ‘સન્મિત્ર’

પૂજ્ય શ્રીમોટાએ જેમને ‘સન્મિત્ર’ તરીકે નવાજ્યા હતાં એવાં શ્રી પ્રતાપભાઈ ઉપાધ્યાય (ઈન્દુકાકાના સસરા)ની પ્રેમપૂર્વકની વિનંતીથી શ્રીમોટાએ ૨,૫૦૦ કડીઓમાં, પંદર ખંડોમાં અને

કેટલાક ખંડોમાં અધ્યાયો દ્વારા ‘શ્રી સદ્ગુરુ’ પદ્યરચનાનું લેખન કર્યું હતું. આ પુસ્તકને ‘અધ્યયન’ થકી તૈયાર કરનાર લેખકે કહ્યું હતું “શ્રીમોટાની ગેબી મદદથી આ કામ થયું છે.” પુસ્તકનું વિહંગાવલોકન તથા લેખક સાથે પુસ્તકના સંદર્ભમાં થયેલ સત્સંગને આધારે આ લેખ લખવા માટે હું પ્રવૃત્ત થયો છું. શ્રીમોટાની પદ્યરચનાને કેટલેક અંશે ઉદ્ઘાટિત કરવાનો લેખકે સફળ પ્રયાસ કર્યો છે. મને લાગે છે કે પ્રત્યેક સ્વજનના ઘરમાં આ પુસ્તકની એક પ્રત શ્રીમોટાની પ્રસાદી તરીકે હોવી જોઈએ.

લેખકે શ્રીમોટાની કેટલીક અર્થપૂર્ણ ગંભીર કડીઓના સંદર્ભમાં અનુભવી - મુક્તાત્માઓનાં સંદર્ભ - અવતરણને પણ ટાંક્યાં છે. શ્રી અરવિંદ, આદિ શંકરાચાર્ય, શ્રીવિશુધ્યાનંદ, શ્રી ગોપીનાથ કવિરાજ, શ્રી શ્રી મા આનંદમયી, શ્રી રમણ મહર્ષિ, શ્રી વિમલાબેન ઠકાર, શ્રી જ્ઞાનદેવ મહારાજનો આમા સમાવેશ થયો છે. પરંતુ એ સાથે કડીના સંદર્ભમાં શ્રીમોટાના ગદ્યખંડોને પણ ટાંક્યા છે.

શ્રીમોટાની પદ્યરચનાની કેટલી કડીઓનું વિશ્લેષણ કરતી વખતે લેખકે કેટલાક સત્ય રોચક પ્રસંગોની પણ નોંધ કરી છે. જે શ્રીમોટાના આપણા સ્વજનોને અર્થ ગંભીર લખાણમાંથી હળવાશનો અનુભવ કરાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે :

ગોપીનાથની પત્નીનો - વિશુધ્યાનંદ પ્રસંગ (૨૪) શ્રી રામકૃષ્ણનો તોતાપુરી પ્રસંગ (૩૪) પૂજાલાલનો, શ્રી અરવિંદ પ્રસંગ (૬૭) ગાંડા જેવો માણસ શ્રીમોટાનો પ્રસંગ (૮૩) વિધવા અભણ

સ્ત્રી વિમલા ઠકારનો પ્રસંગ (૮૮) પ્રાધ્યાપક સાથે શ્રીરમણ મહર્ષિ પ્રસંગ (૧૮૨)

ખંડ ૧ : ‘પ્રાક્કથન’થી આરંભીને ખંડ ૧૫ : ‘ઉપસંહાર’ સુધીના ખંડોમાં શ્રીમોટાએ પૂરી નિષ્ઠા સમર્પણથી વિનમ્રતાથી શ્રી સદ્ગુરુના લક્ષણો, સ્વરૂપ, કામગીરી વગેરે વાતોની નોંધ કરી છે. નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે ખંડ ૪ : ઉત્ક્રાંતિ વિકાસક્રમ અને ખંડ ૧૨ : શબ્દ સાધનામાં લેખક વાયકોને ભારે ઊંડાણપૂર્વક સમજૂતીમાં લઈ ગયાં છે. ‘ઉત્ક્રાંતિ વિકાસક્રમ’ ખંડમાં શ્રીમોટાએ અંતે એમ દર્શાવ્યું છે કે અધ્યાત્મ માર્ગમાં પૂર્ણવિરામ જેવું કાંઈ નથી. શ્રીમોટા લખે છે :

“નિશ્ચિત એવી અનુભવીની ભૂમિકા
-પૂર્ણ છેવટની આવી ગયેલી જાણવી જ ના” (૨૯)

એક એકથીય ઉચ્ચ ભૂમિકા દિવ્ય શ્રેષ્ઠ છે
કોઈ સંપૂર્ણતા ટોચે પહોંચેલો ન જાણજે.” (૩૦)

‘શબ્દ સાધના’ ખંડમાં પણ લેખક સમજૂતીને ત્યાં ઊંડાણમાં લઈ ગયાં છે આમ છતાં એનો નિષ્કર્ષ એમણે આપ્યો છે કે શ્રીમોટા સૌથી વધુ અગત્ય ‘નામસ્મરણ મહિમાને આપે છે. શ્રીમોટાનો જાત અનુભવ પણ છે. શ્રીમોટા લખે છે :

કોઈક સાધના માગી તપશ્ચર્યા કઠિન લે,
સહેલી સુતરી કોક જેમ નામજપાદિ તે (૭૩)

શ્રી મોટા લખે છે, “કોઈ કહે કે ભગવાનનું નામ મનમાં લઉં છું, તો ગપ્પાં ગપ્પાં મારે છે. ખોટી વાત પણ એ ૧૨-૧૪ કલાક સુધી લઈ જાવ, ત્યાર પછી ભગવાનની કૃપા હોય તો તમે આગળ જઈ શકો. પંદર કલાક સુધી મહેનત કરીને હું જઈ શક્યો છું. તે સિવાય હું જઈ શક્યો નથી (પાના નં. ૧૭૬)

સત્સંગી સ્વજનો, શ્રીમોટાની પદરચના ‘શ્રીસદ્ગુરુ’નો ૧૪મો ખંડ : ‘જીવન ગુરુની

ઉપાસના’ સૌથી મોટો છે.કુલ ૧૦ અધ્યાયો અને ૭૪૦ કડીઓમાં વિસ્તરેલો છે. આ ખંડની મુખ્ય બાબતો મહદ્અંશે શ્રીમોટાની ‘જીવન ઉપાસના’ સાથે સંકળાયેલી છે. શ્રી મોટાની કઠિન સાધના, ગુરુ પ્રેરિત પુરુષાર્થ, ગુરુ પ્રેરિત વિકાસ વગેરે બાબતોની વિસ્તારથી વાત પદ્યમાં શ્રીમોટાએ કરી છે. આથી લેખકે પણ આ ખંડના વિશ્લેષણ માટે આશરે ૬૫ પાનાંનું લખાણ કર્યું છે. એક અતિ મહત્વની વાત સૌ સ્વજનો સમક્ષ રજૂ કરવા ઈચ્છું છું. શ્રી મોટાએ નામસ્મરણ પર સવિશેષ ભાર મૂક્યો છે પરંતુ આ સાથે શ્રીમોટાની ઉપાસનામાં ધગધગતી જિજ્ઞાસા, શ્રી સદ્ગુરુના કઠોર આદેશનું પાલન, ગુરુ પ્રત્યે અવ્યભિચારી ભક્તિ, અનન્ય ભક્તિ, નિષ્ઠા, પ્રમાણિકતા, ભાવપૂર્ણ સ્મરણ વગેરે બાબતોનો તથા શ્રીમોટાના શબ્દોમાં કહીએ તો ‘આત્મનિવેદન’નો ફાળો નોંધપાત્ર રહ્યો છે. આ બધી જ બાબતોનો સમાવેશ અતિ વિસ્તારથી આ ૧૪માં ખંડમાં કરવામાં આવ્યો છે.

પુસ્તકના આરંભમાં શ્રીમોટા દ્વારા રચિત સમર્પણાંજલિ (૧૭-૨-૧૯૭૩) તથા લેખક (શ્રીમોટા)ના બે બોલ (૧૫-૧૨-૧૯૭૨)નો પણ સમાવેશ આ અધ્યયનના પુસ્તકમાં કરવામાં આવ્યો છે. લેખક પ્રત્યેક ખંડને અંતે જો જગ્યા શેષ રહેતી હોય તો પૂરકરૂપે પૂર્તિ મૂકી છે. પુસ્તકના અંતે પરિશિષ્ટમાં કેટલાક ચર્ચાયેલા મુદ્દાઓની વિશેષ સમજૂતીરૂપે કેટલાંક વિષયોની નોંધ કરી છે, આઠ મુદ્દા પૂર્તિના અને આઠ મુદ્દા પરિશિષ્ટનાં છે. આ લેખ લખવાનું કારણ શ્રીમોટાના સ્વજનોને આ પુસ્તકના સ્વાધ્યાય માટે પ્રેરિત કરવાનો છે.

હરિ:ૐ

— રાજેન્દ્ર રાવલ,
માનદ તંત્રીશ્રી,
હરિ:ૐ ગુંજન

પૂજ્ય શ્રીમોટાના વ્હાલુડા સ્વજનશ્રી ઈન્દ્રવદન (ઈન્દુકાકા) શેરદલાલ અચાનક જ સારી તંદુરસ્તી ધરાવતા. હજુ બે દિવસ પહેલાં તો મારે અમદાવાદથી ઈન્દુકાકા સાથે (USA) ફોનથી તેઓની ‘પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત ‘શ્રી સદ્ગુરુ’ એક અધ્યયન કાર્તિકેય ભદ્ર દ્વારા લખવામાં આવેલ અને હરિ:ૐ આશ્રમ દ્વારા પ્રકાશિત થયેલ પુસ્તક નંગ ૨૦ કુરિયર દ્વારા તા. ૧૩-૦૨-૨૦૨૬ના રોજ પાર્સલ કરેલ તેના સંદર્ભે વાતચીત થયેલ અને તે વખતે મેં આ પુસ્તકના કવરપેજનો ફોટો વ્હોટ્સ-એપથી મોકલેલ અને તે જોઈને તેઓએ જણાવેલ કે “રાજેન્દ્રભાઈ મારી જિંદગીનું આ છેલ્લુ મિશન હતું અને તમે ખૂબ જ ઉમદા કાર્ય કરેલ છે. હવે મારી જિંદગીમાં કોઈ મિશન બાકી રહેલ નથી.” આમ તેઓના સંદર્ભને અમો પારખી શક્યા નહિ અને શ્રી ઈન્દુકાકાએ પોતાનો દેહ ૨૧-૦૨-૨૦૨૬ના રોજ છોડીને પૂજ્ય શ્રીમોટામાં સાશ્વત થઈ ગયા. તેમજ યોગાનુયોગ જુઓ કે પૂજ્ય શ્રીમોટાના નશ્વર દેહનો અગ્નિસંસ્કાર ૨૩-૦૭-૧૯૭૬ના રોજ થયેલો. તેવી જ રીતે ભલે મહિનો/વર્ષ જુદા હશે પરંતુ તારીખ તો ૨૩-૦૨-૨૦૨૬ના રોજ જ ઈન્દુકાકાનો નશ્વર દેહ પંચમહાભૂતમાં વિલીન થયો. બરાબર અંદાજે ૫૦ (પચાસ) વર્ષ પછી.

શ્રી ઈન્દુકાકા પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથે સન ૧૯૬૦થી પરિચયમાં આવ્યા. પરંતુ પૂજ્ય શ્રીમોટાએ એકવાર ઈન્દુકાકાને કહેલ કે હું તો તને તારા જન્મથી જ જાણું છું અને પૂર્વજન્મમાં પણ આપણે સાથે હતા. બોલ તું કહે તો તને જણાવું. ત્યારે ઈન્દુકાકાએ તે જાણવાની ના પાડેલ. આમ તેઓ અનેક જન્મોથી પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથે જોડાયેલ હશે તેવું માનવાનું રહે.

પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુકાકાના કહેવાથી જ હરિ:ૐ આશ્રમના તત્કાલિન મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી સ્વ. શ્રી સનતકુમાર પટેલે મને ટ્રસ્ટી પદ આપેલ. ઈન્દુકાકા પાસે હું ઘણો ઘડાયો. મારી કોરી ધાકોડ સ્લેટ હતી અને તેમાં પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકાની સીધી દોરવણીથી મને ઘણું બધું શીખવા મળ્યું અને પૂજ્ય શ્રીમોટા પ્રત્યેનો લગાવ વધ્યો. પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુકાકાના ભાણા શ્રી મંગેશભાઈની સાથે રહીને ઈન્દુકાકાની સલાહ સૂચના મુજબ આશ્રમની કામગીરી અને પ્રવૃત્તિઓ કરવા માંડ્યા અને આમાં અમને પૂજ્ય શ્રીમોટાના સ્વજનોનો પણ ખૂબ સાથ-સહકાર મળ્યો.

પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકાએ હરિ:ૐ સત્સંગ મંડળની શરૂઆત કરવા માટે પૂજ્ય શ્રીમોટાને પૂછતાં. તેઓએ જણાવેલ કે મંડળ ચાલશે જૂના જશે ને નવા આવશે. આમ પૂજ્ય શ્રીમોટાના આશીર્વાદથી શરૂઆત કરી અને તે સફળ રીતે સંચાલન આજની તારીખમાં થઈ રહ્યું છે.

પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુકાકાએ પૂજ્ય શ્રીમોટાના મૃત્યુ લગતા સંદર્ભો એકત્રિત કરીને એક પુસ્તિકા “મૃત્યુ સમયે જીવાત્માની સ્થિતિ” તૈયાર કરીને સ્વજનો તેમજ ન્યુઝ પેપરમાં બેસણાની જાહેરાત આવે તે સૌના ત્યાં પોસ્ટ કે રૂબરૂમાં (સ્વજન દ્વારા) જઈને મોકલવામાં આવતી જે આજની તારીખ સુધીમાં અંદાજે ત્રણ લાખ નકલો મુદ્રિત કરીને વહેંચવામાં આવી છે. જેનાથી લોકોને પૂજ્ય શ્રીમોટાએ મૃત્યુની તૈયારી કરવાનું જણાવેલ તેમજ રડારોડ ના કરતાં સોળ દિવસ સુધી ગતાત્મા (મૃતાત્માના કલ્યાણ અર્થે પ્રાર્થના) નિશ્ચિત સમયે અને સ્થળે કરવી.

પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુકાકાએ આશ્રમમાં કોઈ પદ લીધા સિવાય પૂજ્ય શ્રીમોટાની અવિરત કામગીરી કર્યા કરી અને આમ તેઓ મોટામય થઈ ગયા. પૂજ્ય

શ્રીમોટાના પદ્ય મુક્તકો વાતચીતના સંદર્ભમાં સ્વજનોને ખૂબ સારી રીતે કહેતા. તેમની યાદગીરી આ સંદર્ભે ખૂબ જ સારી હતી ને પુસ્તકો એકબીજાને સંલગ્ન વાતચીતના સંદર્ભમાં સંબંધિત રહેતાં.

પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકા પૂજ્યશ્રીમોટાના પુસ્તકો છપાવામાં તેમજ તેના વેચાણ માટે ખૂબજ અંગત કાળજી રાખતા. એ. આર. શેઠ બ્રધર્સ એન્ડ કું ના પુસ્તકો તેઓના ગુરુકૃપા ગેસ્ટહાઉસમાં રાખતા હતા. તેમજ શ્રી સી. ડી. શાહ જ્યારે સંયુક્ત ઉદ્યોગ કમિશનર હતા ત્યારે તેઓના સીધા માર્ગદર્શન હેઠળ ઉદ્યોગ ગૃહોને તેમજ વેપારીઓને પુસ્તકો રૂબરૂમાં જઈને આપતા અને આમ પૂજ્ય શ્રીમોટાના પુસ્તકોના વેચાણમાં સક્રિય રસ લેતાં અને પૂજ્ય શ્રીમોટાના સાહિત્યને પહોંચાડતા હતા.

પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુકાકાના ગુરુકૃપા ગેસ્ટહાઉસમાં દરેક મહિનાના પહેલા રવિવારે ૧ થી ૫ કલાક સુધી હરિ:ૐ ધૂન તેઓ ભારતમાં રહ્યા ત્યાં સુધી અવિરત

રીતે ચાલી. અમેરિકા ગયા બાદ અમુક સમય સુધી પણ ચાલુ રહી. પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકાનું સ્વજનોમાં માન ખૂબ જ ઉચ્ચ પ્રકારનું રહેતું અને તેમની આજ્ઞાને સ્વીકારીને કામગીરી કરવામાં આવતી.

મને મંગેશભાઈને તેમજ સ્વજનોને તેઓના જવાથી ખાલીપો ભરવો ખૂબજ અઘરો રહેશે. પરંતુ એથી વિશેષ જયશ્રીબેનને (ધર્મપત્ની) આ ખાલીપો વિશેષ અસહનીય રહેશે. કેમ કે શ્રી ઈન્દુકાકા ઊંઠે ત્યારથી સૂઈ જાય ત્યાં સુધી જયશ્રીબેન તેમની સતત કાળજી લેતા હતા અને ઈન્દુકાકાની આખા દિવસની પ્રવૃત્તિમાં જોડાયેલા રહેતા હતાં. તેમજ તેમના સંતાનો હરિ, ભગીરથ (ટીનો) તેમજ તેઓના પરિવારને પણ આ ખાલીપો પૂરાવા માટે સમય જ સાર્થક રહેશે.

પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકાને તેમના પરિવારને પૂજ્ય શ્રીમોટા શ્રેય અને પ્રેય, શાંતિ અને કલ્યાણ આપે તેવી હૃદયની પ્રાર્થના.

૬. પ્રત્યેક પ્રસંગમાં હરિકૃપા

— પૂજ્ય શ્રીમોટા

સારા કે માઠા ગણાતા પ્રત્યેક પ્રસંગમાં શ્રીભગવાનની કૃપા વરસી રહેલી જ હોય છે. આ કાંઈ માત્ર કલ્પનાની વાત નથી, પણ આ જીવનમાંથી અનુભવથી તારવેલી હકીકત છે. ૧૯૨૮ની સાલમાં પૂજ્ય શ્રી સરદારના હાથે બોદાલમાં હરિજન આશ્રમ ખુલ્લો મૂકવાનો હતો. તે પ્રસંગે નડિયાદથી મારી બા સાથે ત્યાં જવાનું બનેલું. સરદાર હોય એટલે પછી લોકોનાં ટોળેટોળાં ઊમટે ને ધાંધલ ને ધમાલ તો હોય જ ને ! સવારમાં કેટલાક લોકો, અમારા ખેતરમાં રહેતા હશે એવા એક સાપને મારવા લાગેલા. તેમને તેમ કરતાં વારીને તે સાપને છોડાવેલો. તે દિવસે સારોય દિવસ ધમાલ, ધમાલ ને બસ ધમાલ જ રહ્યાં કરી હતી. રાતે પણ ગિરદી એટલી ને શોરબકોર પણ તેવો જ. તેથી એકાંત, શાંત અને જરા નિરાંત મળી શકે એવા હેતુથી જરા આઘે, પાસેના ખેતરમાં, હું સૂતો હતો. તેવામાં પૂજ્ય શ્રી ઠક્કરબાપા મને

આરામથી શાંત જગામાં સૂતેલો જોઈ પોતે પણ ત્યાં જ સૂવા આવ્યા; ને તેમનું જોઈ શ્રી શ્રીકાંત શેઠ પણ પોતે ત્યાં સૂતા. હું વચમાં હતો. રાતે મધરાતે, માથામાં એક એવો ભારે ઝટકો થયો હોય ને મોટા ભારે વજન સાથેનું માથામાં મધ્યમાં વેગથી સોંસરું ઝાટકા સાથે કંઈક કશું થયું હોય એવું લાગ્યું ને ફટક કરતાંને બેહું થઈ જવાયું, ને સાથળે પણ કંઈક જરા લોહી તથા ડંખ જેવું લાગ્યું. બીજાઓ પણ સફાળા જાગી ઊઠ્યા ને લીમડો મીઠું વગેરે આપવા લાગ્યા. લીમડો ને તેનો રસ તો ઘણો લીધેલો એટલો અભ્યાસ હોવાથી તે કદાચ કડવો ના પણ લાગે એમ જણાવ્યું. પછી તો બેભાન થઈ જવાપણું અનુભવવાનું થવા લાગ્યું. તે વેળા પૂજ્ય ગાંધીજીનું એક વચન ઓચિંતું યાદ આવી ગયું. “જેને સાપ કરડ્યો હોય એને મારી મારીને પણ જાગતો રાખવો એમાં હિંસા નથી પણ શુદ્ધ અહિંસા છે.” સાર આવો છે. તે યાદ આવતાં જ મને

સાથે નક્કી કરી લીધું કે ગમે તેમ, જે થવાનું હોય તે ભલે થાઓ, પણ બેભાન તો થઈ નથી જ જવું. ને જોરજોરથી સ્મરણ કરવા લાગ્યો. સતત સ્મરણ ખૂબ મોટેથી લીધાં કરતો. એક બાજુ સાપનું ઝેર બેભાન કરાવવાને મથે ને બીજી બાજુ જાગૃતિ રાખીને નામ લીધાં કરી તેમ (બેભાન) ના થઈ જવાય તે માટેની જોરદાર પ્રેરણા અંતરમાં અંતરથી થયાં કરે. આમ ગજગ્રાહ યુદ્ધ મયેલું. મૃત્યુનો અનુભવ જરૂર થયો ને નામસ્મરણ આપોઆપ એવા તો પ્રાણપૂર્વક ને વેગથી થયાં કરેલું કે તે થયે જ જાય. મને બોદાલ ગામમાં સાપ ઉતરાવવા લઈ ગયા; ત્યાંથી આસોદર (તા. બોરસદ) પણ લઈ ગયા. તે પછી આણંદના મિશન દવાખાનામાં મને રાખ્યો હતો. આ યુદ્ધમાં નામસ્મરણ પ્રભુકૃપાથી એવું તો લેવાયાં કરાયું કે તે પછી તે અખંડ રહ્યા કર્યું, ને હૃદયસ્થ થયું. આ પહેલાં જતાં આવતાં, ઊઠતાં-બેસતાં, ખાતાપીતાં ને સકળ કર્મ કરતાં કરતાં પણ નામસ્મરણનો અભ્યાસ પાડવાનો મહાવરો પાડવા એની કૃપાથી મથવાનું તો ચાલુ જ હતું. પણ તે અખંડ થતું નહોતું. આ ગાળામાં કેટલીય વાર દાર ખાવાપણું બનેલું, પણ આ એક ધન્ય પ્રસંગ એવો બન્યો કે જેથી કરીને જે અતિ મુશ્કેલીથી સાધ્ય એવું સરળ ને સહજ બની શક્યું. તેમાંથી મને શ્રીભગવાનની પરમ કૃપાનો અનુભવ થયો. એની કૃપા જીવનના સારા કે માઠા બંને પ્રસંગોમાં તરવરતી જ હોય છે, કિંતુ આપણું મોં એની પરત્વેનું તેવી રીતનું ને હૃદયની તીવ્ર ભાવનાથી વળેલું હોતું નથી તેથી કરીને જીવનના સારાનરસા બનાવોમાં તેની પરમ મંગલમય કૃપાનો અનુભવ માનવીને થતો નથી.

જીવનમાં સાંપડતા પ્રત્યેક પ્રસંગમાં શ્રીભગવાનની કૃપા આપણું વલણ ઊર્ધ્વગામી કરાવવાને આપણને પ્રેરાવતી હોય છે. જો આપણને જીવનવિકાસ પરત્વે જીવતું ભાન જાગી ગયેલું હોય છે તો તે માઠો પ્રસંગ તે માત્ર માઠો પ્રસંગ જ નથી; પણ જીવને ચેતાવવાને કાજેનો શ્રીભગવાનની કૃપાનો હાથ છે, એવો અનુભવ જ્યારે જીવને પ્રત્યક્ષ થાય છે ત્યારે જ માથે સમર્થ

ગર્જે છે એમ એને શ્રદ્ધાથી લાગે છે, ને એના કાજેનો જ્ઞાનપૂર્વક વિશ્વાસ એનામાં ઊગી જતો હોય છે. તે પછી જે તે બધા પ્રસંગોમાં એવા જીવને નિરાંત રહ્યાં કરે છે. માટે સ્થૂળ રીતે જણાતા માઠા પ્રસંગમાં આપણી દૃષ્ટિ વધારે એના અંતરમાં જતી ને થતી એની કૃપાથી આપણે અનુભવતા રહીએ તો માઠો પ્રસંગ તે માત્ર માઠો પ્રસંગ નથી. પણ જીવનને તરાવવાનો તે મહામૂલો પ્રસંગ ને લહાવો છે એમ લાગતાં જીવનમાં જે જોમ, ઉત્સાહ, આનંદ, અદમ્ય આવેગ-પ્રેરણા આદિ પ્રગટે છે તેને તો તેવા પ્રસંગનો તેવી રીતનો જે અનુભવી હોય તે જ સમજી શકે.

(‘જીવન પગરણ’ ચોથી આવૃત્તિ, પૃ. ૧ થી ૩)

ભાવના વર્તુળ

સર્વ કોઈને ભગવાનના નામના પ્રભાવની અસર થાય ને એમાંથી મળતો આનંદ અનુભવે એવી મારી તો અભિલાષા છે જ. એ માર્ગનું આપણું ભાવનાવર્તુળ જેટલું બહોળું કરી શકીએ એટલું ઓછું છે. એથી આપણને એકબીજાને હુંફ અને મદદ તથા પ્રેરણા મળ્યાં જ કરે છે. આપણે સાચા હૃદયથી અને જિજ્ઞાસાથી એના તરફ આકર્ષાઈએ અથવા એના તરફ જવાનું મન કરીએ તો એ તો હાજરાહજૂર બેઠો જ છે. પણ આપણે પૂરતા હાજરાહજૂર થતા નથી એ કમનસીબી છે. બાકી એનું નામ તો શરણાગતવત્સલ છે, તે કંઈ અમસ્તું નથી. જે શરણે જાય છે તેને અત્યંત હર્ષથી, પ્રેમથી પોતે ભેટે છે.

(‘જીવન પગરણ’ ચોથી આવૃત્તિ, પૃ. ૫)

તા.ક : પૂજ્ય શ્રીમોટાના હનુમાન એવા શ્રી ઈન્દુકાકા સાથે થયેલ વાર્તાલાપ/સત્સંગની ઓડિયોમાંથી એક પુસ્તક આગામી રામનવમી ઉત્સવ ૨૦૨૬ વખતે પ્રગટ થઈ રહ્યું છે જેમાં કશે પ્રગટ ન થયા હોય તેવા શ્રીમોટાના ઘણાં પ્રસંગો અને બોધ જાણવા મળશે. સ્વજનોને આ પુસ્તક ખરીદવા નમ્ર અપીલ છે.

આ રીતે મન રસાતાં અને એકાગ્ર થતાં માનસિક મૌનની પ્રક્રિયામાં પ્રવેશી શકાય. આપણે દિવસ દરમિયાન બોલીને કેટલી શક્તિ વેડફી દઈએ છીએ એનો આપણને ખ્યાલ નથી. વાચિક મૌનને ઉચ્ચ કક્ષાએ કેળવવા માટે પણ આપણે મનનો આશ્રય લેવો પડે છે. શ્રીમોટા ‘મનને’માં મનની સાથે કેવી સમજાવટ કરે છે જે જાણવા જેવી છે:

‘અરે ! વેડફી દૈશ ના શક્તિ તારી,
નકામું ન બોલીશ, રે’ મૌન ધારી;
વૃથા બોલીને લાભ શો મેળવે છે
અને ગાંઠનું ગર્થ શાને ખુએ છે ?

મૌન ન કેળવવાથી આપણે ‘ગાંઠનું ગર્થ’ ખોઈએ છીએ. ‘ગાંઠનું ગર્થ’એ માર્મિક શબ્દપ્રયોગ છે. જે શક્તિ આપણી પોતાની પાસે સચવાઈ શકે એવી છે અને યોગ્ય સમયે આપણને ખપમાં આવે એવી છે એને આપણે નકામું બોલીને વેડફીએ છીએ. આ રીતે આપણે મન સાથે વાત કરીને, માનસિક મૌન માટેની તૈયારી કરીએ છીએ. મન સાથે વાત કરવા માટે આપણે જાણે મનથી અલગ હોઈએ એવો અનુભવ પણ રહે છે. આથી આગળ શ્રીમોટા લખે છે કે :

‘રખે વાદ-ડાચાકૂટે’ તું ભૂલીને-
ગુમાવી ન બેસે ખરું તત્ત્વ જોજે;
બધી વ્યર્થ શંકા થતી તે તજી દૈ,
હદે નામ વિશ્વાસ શ્રદ્ધા થકી લે.

માનસિક મૌન-કેળવવા માટે તેઓશ્રીએ ઉપાયો દર્શાવ્યા છે. આપણો સૌનો અનુભવ છે કે આપણે વાતચીત દરમિયાન બીજા કોઈ વાત કરતા હોય અને એ વાત પૂરી કરે એ પહેલાં તો આપણી વાત કહેવા આપણે સામાની પૂરી વાત સાંભળતા નથી. સામી વ્યક્તિ બોલતી હોય એ દરમિયાન આપણું

મન પણ બોલ્યા જ કરતું હોય છે. આવી પળે ‘આપણું જ જૂડયે રાખવાની’ મનની ટેવને વિજયી ન બનાવવી અને સામાની વાતને ધ્યાનથી સાંભળવી- એ માનસિક મૌન કેળવવાની રીત છે. પોતાની જ વાત સાચી છે એમ ઠસાવવાનું મનનું વલણ હોય છે. એમાં એક પ્રકારનો અહમ્ છે. આ અહમ્ વાદ-વિવાદ ઉપજાવીને પોતાનો કક્કો ખરો કરવા મથે છે. આથી શ્રીમોટા કહે છે કે :

‘રહે લિપ્ત ના દંભ, વાદે-વિવાદે,
સદા વાદ-વિવાદથી દૂર રે’જે;
અહંતાથી છે વાદ નાના વિકારી,
ક્રિયાવિણ વાચાળતા છે નકામી.

જે પ્રમાણે મન વિચારે છે અને વાણીથી એ વ્યક્ત થાય છે એ જ ભાવનાથી એ આચરણ થતું નથી. આથી વાચિક અને માનસિક મૌનની કેળવણી માટે મન અને વાણીના ભાવને કર્મમાં ઉતારવાની ભાવના રાખવી અને એ પ્રમાણે વર્તવું એ ઉત્તમ ઉપાય છે. એ પ્રમાણે વર્તાતું ન હોય તો એવા વર્તન માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરવી અને એવી પ્રાર્થના દ્વારા મનવાણીને પ્રભુ પ્રત્યે વાળવાં. આરતીમાં સૌથી પહેલી વાત આ જ કહી છે : ‘મન વાણીના ભાવો કર્મ વિષે ઊતરો.’

આથી ધ્યેયથી વિરુદ્ધ આચરી ન શકાય અથવા તો આચરવું શક્ય ન હોય એ અંગે મન વિચારતું હોય તો એ વિચારોને વહી જવા દેવા જોઈએ. એ વખતે મનની સાથે વાત કરવી જોઈએ કે, ‘જો ભઈ, આ બધું આપણાં ધ્યેયને અનુરૂપ નથી. માટે આવું વિચારવું યોગ્ય નથી.’ આમ મનથી અલગ થઈને એ વિચારને અહમ્નો સ્પર્શ થવા ન દેવાના અભ્યાસથી મન શાંત થાય છે. ક્યારેક મન ભવિષ્યમાં બનનાર ઘટનાની કલ્પનાઓથી પણ

અશાંતિ અનુભવે છે. ભવિષ્ય માટે જે કંઈ કામ ગોઠવ્યું હોય અને એનો તત્કાળ વિચાર કરવાની અનિવાર્યતા ન હોય તો એ અંગે વિચાર ન કરવા. જ્યારે એ પ્રકારનું કામ કરવાનો સમય આવે ત્યારે એનો વિચાર કરવો. અલબત્ત ભવિષ્યમાં થનારા કાર્ય માટે કે ઊભી થનારી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા આયોજન કરવું હોય તો કરવું, પરંતુ એની કલ્પનાઓ ન કરવાથી મન શાંત પડે છે. ત્રીજું, મન તરંગો ખૂબ કરે છે અને પોતાના વિચારક્ષેત્રની મર્યાદાની બહારના વિચારો કરે છે અને એમાં માથું માર્યા કરે છે. માનસિક મૌન કેળવવા માટે આપણા જીવનધ્યેયને અનુરૂપ આપણા કાર્યપ્રદેશની મર્યાદા નક્કી કરી લેવી. એની બહારના ક્ષેત્રના વિચારો, તરંગોને જરાય મચક ન આપવી. બીજાઓએ વિચારવાનું આપણે ન વિચારવું. આથી આપણાં મનમાંથી ઊભાં થતાં સૂચનો અટકી જશે. જે બની શકે એમ ન હોય એવા વિચારને તો સહેજ પણ ટેકો ન આપવો. ‘ફલાણાએ આમ કરવું જોઈએ’ ‘વડાપ્રધાને આવો જવાબ આપવો જોઈએ’ ‘રસ્તા પરનાં પાટિયાં આવાં કેમ છે?’ - આવાં તરંગોથી મનને થકવવું નહિ.

આવા રોજિંદા અભ્યાસથી માનસિક મૌન કેળવાય છે. શ્રીમોટા આ કાર્ય માટે કેવી રીતે મથ્યા છે એ દર્શાવતાં લખ્યું છે કે

વિચારો ગમે તે સ્ફુરે તે થવા દે-
ઊંડું સ્પર્શવા ના દઈ, તેમને હું-
અને એમની છાપ સહેજે લગારે-
રહેવા ન દેવા મથું ને મથાવું.’

આ રીતે મનને જીવનવિકાસના કાર્ય માટે સાથે રાખવાનું છે. આ સાધના છે. આ ખરો પુરુષાર્થ છે.

શ્રીમોટાએ સાધનાના આરંભમાં શું અનુભવ્યું અને એ પરથી મનમાં કેવાં દર્શન થયાં-એ હકીકત નોંધપાત્ર છે.

‘સને ૧૯૨૨ની શરૂઆતથી શ્રીપ્રભુકૃપાથી જીવનના ઉચ્ચતમ ભાવનાના વિકાસ પરત્વેની દિલમાં દિલથી દિલની અભિમુખતા પ્રગટી, ને ત્યારથી મનની અનેકને આડીઅવળી મથામણો, મંથનો ને કેટલાંય સંગ્રામનાં અવનવાં દર્શન થયે જતાં, ને તેનું ક્રિયાશીલ, જાગૃત ગતિશીલ તટસ્થતા-પૂર્વક પૃથક્કરણ થયાં જતું; ને મનનું સંઘર્ષણ અનેક પ્રકારે અનેક પાસાઓમાં ને ક્ષેત્રોમાં, કર્મમાં ને જીવન વ્યવહારમાં પ્રકટતું જતું; પરંતુ તેનો સુમેળ જીવનની ઉચ્ચતમ-ક્ષેત્ર-ભાવનામાં કેમ કરીને પ્રકટાવવો, કેળવાવવો, ને તેને જીવંતપણે ભાવનાના પ્રદેશમાં સક્રિયપણે જાગ્રત થઈ, તેનો સર્જનશીલ સમન્વય સધાય એવો પ્રભુકૃપાથી સતત જાગૃત ચેતનવંતો-પ્રયત્ન થયે જતો હતો...

તે કાળે આ જીવનો તે એક ભારે સંગ્રામનો તબક્કો હતો. મનનો ગુરુ મન બને ને તે પણ યથાર્થપણામાં, તો જ જીવનવિકાસના ભાવમાં ભારે વેગ પ્રગટ્યાં જાય, ને જીવનવિકાસ પરત્વેનો ઝોક આપમેળે ઊગીને, તેને ગતિશીલ, ક્રિયાશીલ ને સર્જનશીલ થયે જવામાં પ્રેરણાન્વિત થતો જતો અનુભવાતો હતો. તેવા તે જીવનના તબક્કામાં આ ‘મનને’નું જોડકણું મનને સમજાવવા, કેળવવા, ચેતાવવા, જાગૃત થવા ને જીવનવિકાસ પરત્વેની મનની સાચી ઉત્કટમાં ઉત્કટ અભિમુખતા પ્રગટે-તેવો તેનો જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનો હેતુ હતો.’

(‘મનને’ સાતમી આ. પૃ. ૧૨-૧૩)

મનના સ્વરૂપનો ટૂંકમાં, છતાં સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપતાં શ્રીમોટાએ લખ્યું છે કે,

‘મન પણ અનંત છે ને એનાં પણ અનેક પાસા છે, ને મનને જીવનવિકાસના ક્ષેત્રમાં આપમેળે રંગાઈ જવાનું કર્મ, તે કંઈ નાનું સૂનું નથી. મન મનાઈ જતું ભલે લાગતું હોય, તેમ છતાં એને પાછું છટકી જતાં વાર પણ લાગતી નથી. મનનો દંભનો

પડદો તો હિમાલય પર્વત કરતાં પણ મોટો હોય છે, ને દંભ તો સત્યની નજીકમાં નજીક સુધીની મર્યાદા સુધીનો ભાગ ભજવી શકે છે. એવાં મનનાં વલણોને પારખવાં, ને જીવનવિકાસમાં તે રચનાત્મક છે કે નકારાત્મક છે તે પ્રીછવું તે સહેલું નથી; તથા તેવાં તેનાં પાસામાં ગતિશીલ, ક્રિયાશીલ ને સંપૂર્ણ ચેતનાત્મક જાગૃતિ ને જીવન પરત્વેની જવાળામુખી સમી ઉત્કટમાં ઉત્કટ ધગધગતી જિજ્ઞાસા જેને સંપૂર્ણપણે ચેતનાત્મક ભાવવાળી છે તેવા જ માત્ર, તેવાં મનનાં પાસામાં તટસ્થ રહી શકે છે; બાકીનાનું તો ગજુ જ નથી.

મનની પણ અનેક પ્રકારની ભ્રમણાઓ હોય છે. અનેક પ્રકારની સમજણોની પણ મડાગાંઠો ને પૂર્વગ્રહો હોય છે, તે બધું જ જીવનવિકાસની ભાવનાને સાનુકૂળ મનનું તેવું જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનું હેતુની સભાનતાવાળું વલણ જન્મેલું હોય છે, ને તે નિત્ય જાગૃત સાતત્ય ભોગવતું હોય છે, ત્યારે જ તેવું તેવું મનનું બધું ફેરવાવી શકાય છે.’

(‘મનને’ સાતમી આ. પૃ. ૧૪-૧૫)

વાચિક અને માનસિક મૌનની કેળવણીની સાથે સાથે શરણભાવ કેળવાય તો મૌનની સાર્થકતા સધાય. એટલે મૌનની ક્રિયા સ્થગિત કે ઘરેડ ન બને એની કાળજી રાખવાની હોય છે. જો ખાલી ખાલી નકામું મૌન જળવાય તો ઊલટો મનમાં કચરો વધે. આથી શ્રીમોટા મૌન માટે હેતુની સ્પષ્ટતા કરવાનું પહેલાં સૂચવે છે. આ ઉપરાંત જેમ જેમ મૌન કેળવાતું જાય છે તેમ તેમ મૌનની કક્ષા પણ પલટાતી જાય છે. અંતે જીવનના વિકાસ સાથે મૌનની સર્વોત્કૃષ્ટ દશા પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રીમોટાએ મૌનની આવી અવસ્થાઓનું સ્પષ્ટ વર્ણન કર્યું છે. આ ‘મૌન’ વિષે શ્રીમોટાનું કાવ્ય પ્રકરણના અંતે પ્રગટ કર્યું છે.

મૌનની સાર્થકતા આપણને અનુભવાય એટલા

માટે શ્રીમોટાએ ‘જીવનમાં ખૂબ ખૂબ શરણભાવ’ કેળવવાનું સૂચવ્યું છે. શરણભાવ એટલે અહંકારથી કશું જ થતું નથી, માત્ર પ્રભુની શક્તિથી જ બધું થઈ રહ્યું છે, બની રહ્યું છે એવી ધારણા રાખવી. શરૂઆતમાં તો મનથી અને બુદ્ધિથી આવી ધારણા રાખવાની હોય છે. આપણાં અંતઃકરણોમાં પણ પ્રભુની શક્તિ જ છે એવી ધારણા સાથે પ્રભુનું કાર્ય સધાય એવી સાવધાની રાખવી પડે છે. એથી જે કાંઈ આપણાથી બને કે થાય એમાં પૂરેપૂરી નમ્રતાનો અનુભવ આપણે કર્યા કરીએ તો જ શરણભાવ કેળવાતો જાય. આપણામાં અનુભવાતી નમ્રતા માટે આપણે ચેતનાપૂર્વક જાગૃતિ રાખવી પડે. નમ્રતા પણ એ કેળવાતા જતા શરણ-ભાવનું લક્ષણ છે. પ્રભુ પ્રત્યેના શરણભાવને લીધે અનુભવાતી નમ્રતામાં નિર્બળતા કે નિઃસહાયતા કે લાચારી નથી હોતી. નમ્રતાનો ગુણ આપણને છેતરી જાય એવો છે માટે જ શરણભાવ કેળવતાં કેળવતાં જાગૃતિ રાખવી અનિવાર્ય છે.

આપણા જીવનના ધ્યેય પ્રત્યે આપણે જાગૃત છીએ એટલે એને આપણે મનથી કે બુદ્ધિથી સમજી રાખ્યો છે એમ આપણે માનીએ છીએ. પરંતુ જીવનના વિકાસ માટે માનસિક કે બૌદ્ધિક કક્ષાએ જાગૃત રહેવું પૂરતું નથી. આથી શ્રીમોટા ‘જાગૃતિ’ની આગળ ‘ચેતનાત્મક’ શબ્દ મૂકે છે. જીવનના ધ્યેય પ્રત્યેની જાગૃતિ ચેતનાત્મક હોવી જોઈએ. કેમ કે આપણા જીવનનો ધ્યેય સર્વત્ર અને સર્વમાં રહેલા ચેતનના અનુભવ-દર્શનનો છે. માટે એ પ્રત્યે ચેતનની શક્તિથી જાગૃતિ ધારવાની હોય છે. ચેતનના હોવાપણા પ્રત્યેની જાગૃતિને ‘ચેતનાત્મક જાગૃતિ’ કહેવાય. આવી ચેતનાત્મક જાગૃતિ આપણા હૃદયમાં શરણભાવ કેળવવા માટે સહાયક બની શકે છે. જેટલા પ્રમાણમાં આવી ચેતનાત્મક જાગૃતિ રહ્યાં કરે એટલા પ્રમાણમાં આપણાથી શરણભાવ ‘ખૂબ

ખૂબ' કેળવાય. હૃદયમાં ભાવ જાગે એટલા ખાતર શરણે લેવાની પ્રાર્થનાઓ પણ કરાય. શ્રીમોટાએ સાધના દરમિયાન આવી અનેક પ્રાર્થનાઓ કરી છે. 'જીવનસંશોધન' ગ્રંથના છેલ્લાં પાનાંઓમાં એ પ્રાર્થનાઓ પ્રગટ થઈ છે. એ પ્રાર્થનાઓનો આપણાથી પણ વારંવાર ઉપયોગ થઈ શકે. આ બધી જ પ્રાર્થનાઓમાં વધુ જાણીતી પ્રાર્થના 'પ્રભુ, શરણચરણમાં રાખો રે, પાવલે લાગું.' છે.

શરણભાવ કેળવવા અને ઊંડો ઉતારવા માટે પ્રાર્થના અનિવાર્ય સાધન છે. એનાથી બેવડો હેતુ સિદ્ધ થાય છે. એક તો શરણાગતિનો ભાવ હૃદયથી વ્યક્ત થાય છે. અને બીજું, એવા ભાવ પ્રમાણે જીવવા માટેની જાગૃતિ રહ્યા કરે છે. જો પ્રાર્થનામાં કહ્યા પ્રમાણે જીવવાનો પુરુષાર્થ ન થાય તો એને પ્રાર્થના ન ગણાય. એ તો માત્ર 'ગાયું' જ ગણાય.

જે શરણભાવ કેળવવા માટે ચેતનાપૂર્વકની જાગૃતિ રહ્યા કરે અને ચેતનાપૂર્વકની જાગૃતિથી ખૂબ ખૂબ શરણભાવ કેળવાતો જાય તો જ મૌન સાધનાની સાર્થકતા ગણાય.

મૌન

અનુષ્ટુપ

વૃત્તિઓ ઊઠી ઊઠીને ડો'ળાવ્યાં મનને કરે ઠારવા સર્વ તે કાજે મૌનનો ઉપયોગ છે. એકના એક અભ્યાસે રહેવા વળગી હૃદે ભૂમિકા તે રચાવાને મૌનનો ઉપયોગ છે. વ્હાલું મધુરું એવું તે પ્રભુનું સ્મરણું હૃદે થયાં તે કરવા કાજે મૌનનો ઉપયોગ છે. વિચારો સૌ જુદા જુદા ઊઠ્યા જે કરતા રહે તણાઈ ના જવા તેમાં મૌનનો ઉપયોગ છે. સ્થિરતા, શાંતિ, આનંદ ને તાટસ્થ્ય બધાં થકી રાખવાને જરૂરી તે મૌન છે યોગ્ય ચિત્તથી. રહે ચિત્શક્તિ હેંચાતી, એને એકાગ્રી, કેંદ્રિત એકાંગી ઊંડી રે'વાને મૌન ઉત્તમ સાધન.

આડુંતેડું કરે દોડ્યાં આમથી તેમ લક્ષ શું! ખીલે તે બાંધવા કાજે મૌન છે ફલદાયી શું! ભેદ પડાવવા આવે વચ્ચે આપણને પથે રહેવા યોગ્ય ચેતી, ત્યાં રખાવે ઠામ મૌન તે. ચેતનાશક્તિ હેંચાની ઉદ્દીપ્ત કરવા ખરે પરોવાવા ઊંડું તેમાં મૌન દે માર્ગ ચિત્તને. પરિસ્થિતિથી તે મુક્ત રહેવાવા પૂરેપૂરી કરી સરળતા આપે મૌન જીવનને ખરી. સંડોવાતાં ભલે ને હો ઊંધું ને કેં ચતું થતાં આડે ચઢી જવાતાં ત્યાં બચાવ્યાં મૌન તે કરે.. પોતાનામાં પૂરેપૂરું પોતાને ઠરવા હૃદે મૌન જેવો બીજો કો ના રામબાણ ઈલાજ છે. ચિંતા, ઉદ્વેગ, કંટાળો, શોક, મત્સર, ક્રોધ ને કામ-રાગાદિ ઠેકાણે સાધવા મૌન સાર્થ છે. મૌન જો જળવાતું હો ખાલી, ખાલી નકામું જે તો તો સૌ કચરો ભેગો કર્યાં તે કરશે ખરે. હેતુ વિનાનું તે મૌન સારશે કાંઈ અર્થ ના હેતુથી સંકળાયેલું જન્માવે મૌન ચેતના. એક ઠામે રહેવાને ટકોર્યા ચિત્તને કરે રખાવે ચિત્ત ચોંટાડી ધ્યેયે મૌન ઊંડું હૃદે. આપણી જાતને પૂરા ચેતેલા તે રખાવતું જાગૃતિ કાળજી પ્રેરે મૌન જીવનમાં ઊંડું. પ્રવેશાવે ઊંડું ઊંડું હેંચાનો ભાવ ધ્યેયમાં નવા નવા જુદા અર્થ સમજાવ્યાં કરે સદા. ગમે તે કરતાં છો હો, તે તે કર્મબધાં વિષે આપણે કરવાનું ત્યાં દોરવે ભાન મૌન તે. સંજોગો ઊલટા આવે ઉપરાઉપરી ભલે જળવાવ્યાં કરે શાંતિ, સ્થિરતા, સમતા, હૃદે. પોતાની શક્તિનો ખ્યાલ જન્માવ્યાં મૌન તો કરે; પ્રસંગોથી રહેવાને અલિપ્ત, મૌન પ્રાણ દે. વૃત્તિઓ ઈંદ્રિયોનાથી જુદાં તો આપણે છીએ સ્પષ્ટ ભાન દીવા જેવું કરાવે મૌન તે હૃદે.

જેનું તેનું ઘટે જેવું યોગ્યાયોગ્યપણું હોવું સુઝાડ્યાં તે કરે મેળે મૌન આપણને પૂરું. 'કર્મ-અકર્મની કેવી વિવેકશક્તિ યોગ્ય તે' હેતુથી સંકળાયેલું મૌન સર્વ ખીલાવશે. સર્વની સાથ વાતોના રસે ઊંડા કદાપિયે ડૂબી ના તે જવા દેશે ભાવનાવાળું મૌન જે. એક કામે રહેવાનું પૂરું ભાન રખાવશે; ઉત્તેજના અદીઠી કો મૌન અનુભવાવશે. વિચારો આવતાં ઊંધા પોતે સાવધ ત્યાં થશે અગમ્ય ગૂઢ ત્યાં એવી મૌનથી શક્તિ જન્મશે. વેગ, ઉત્સાહ ને જોમ, ખંત, સાહસ, ધીરજ, પુરુષાર્થ તણી શક્તિ જન્માવે મૌન શી દિલ ! ગૂંચવાતાં ખરો રસ્તો આપમેળે સૂઝ્યાં જશે; 'ગૂંચવાવું કશી વાતે' મૌન તે અટકાવશે. સર્વથીયે થયેલાં હો મુક્ત પૂરાં ખરાં હૃદે મૌન પૂરાં બનાવે છે મૌન સાચું અનુભવે. પૂરેપૂરા રહેવાને આત્મલક્ષી બધાં વિષે પ્રેરાવે સહજે મૌન, મૌનનો શો પ્રતાપ તે ! એકલા આપ પોતે હો સમાયેલા બધાં વિષે પાછા એનાથીયે જુદા મૌનમાં મૌનથી બને. સ્થૂળ ને સૂક્ષ્મ તો મૌન, મૌન જેવા પ્રકારનું જીવને ભાવ તેવા સૌ પ્રગટાવ્યાં કરે ખરું. મૌનની તો દશાઓ છે એકએકથી શી જુદી ! આત્માના મૌનના જેવી સર્વોત્કૃષ્ટ દશા ન કેં.

(‘કર્મગાથા’ પૃ. ૧૨૮ થી ૧૩૦)

(સમજની બારી, પ્ર. આ., પૃ. ૩૮ થી ૪૭)

હરિ:ૐ આશ્રમ નડિયાદને પાછલા બે માસ
દરમ્યાન મળેલ દાન

(૧) ડીસેમ્બર, ૨૦૨૫ રૂ. ૧૩,૮૯,૮૧૪

(૨) જાન્યુઆરી, ૨૦૨૬ રૂ. ૮,૩૭,૪૫૮

૮. કર્મ કરતાં કરતાં હેતુનું જ્ઞાનભાન જીવતું રહે તે જરૂરી

ગમે તેવું કષ્ટ વેઠીને લાખો મણ કર્મ કર્યા કરીએ, પણ જે કર્મમાં હૃદયનો ઉમળકાભર્યો આનંદ ન પ્રકટે, ન સ્ફૂર્યા કરે, તો તેવાં કરોડો ખાંડી કર્મથી જીવન કઠી ઘડાઈ શકતું નથી. કર્મમાત્ર તો જીવનના ઘડતર કાજે છે. એટલે આપણે વિચારવું ઘટે કે આપણે જે તે કર્મ કરતાં કરતાં તેમાં જીવન કાજેનું, તેના હેતુ કાજેનું, યોગ્ય જ્ઞાનભાન જીવતું રહે છે કે નહિ? જો જીવતું રહેતું હોય, તો તે કર્મમાં આનંદ, ભાવના પ્રકટ્યાં કરે છે કે કેમ, તે આપણે સમજવું પડશે.

(૫, જીવનપોકાર, ૨૫૦-૨૫૧)

કર્મનો મૂળ હેતુ જીવનને ઊંચે તારવાપણામાં
રહેલો છે

સેવાનાં કર્મ તો સહુ કોઈએ કરવાનાં હોય છે, તેમાંયે જીવનવિકાસની ભાવના પ્રકટાવવા ઈચ્છતા જીવે તો સકળ થતાં રહેતાં કર્મ, જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનાં જ્ઞાનભાન સાથે, પ્રભુ પ્રીત્યર્થે જ કર્યા કરવાનાં હોય છે. ભલે પછી તે કર્મમાં પોતાની વ્યક્તિ સમાયેલી હોય કે બીજા જીવો સંકળાયેલા હોય. આપણાં કર્મથી કરી જો જીવનમાંના રાગદ્વેષ મોળા પાડી શક્યાં ને બીજાંને તેમ કરવામાં મદદરૂપ પ્રભુકૃપાથી જો નીવડી શક્યા ને કર્મમાત્રનો મૂળ હેતુ જીવનને કોઈ ને કોઈ રીતે ઊંચે તારવાપણામાં રહેલો છે. તેના વિના કર્મનો કશો જીવતો હેતુ જ ન હોઈ શકે. એવી સમજણ ને તે પ્રમાણેનું જીવન વર્તન પ્રગટાવી શકાય તો એવાં કર્મ યજ્ઞભાવે કરતા કરાવવામાં, જો આપણે જરાતરા પણ એની કૃપાથી ઉપયોગી નીવડી શક્યાં હોઈએ, તો શું તેવાં કર્મ સેવા નથી ?

(૫, જીવનપોકાર, ૨૫૫)

પૂજ્ય શ્રીમોટાને સદ્ગુરુ શ્રી બાળયોગીજી મહારાજે વર્ષ ૧૯૨૩માં વસંત પંચમીના દિવસે દીક્ષા આપેલી. ચાલુ વર્ષે (૧૦૩) તેની ઉજવણી તા. ૨૫-૦૧-૨૦૨૬ને રવિવારના રોજ યજમાન શ્રી જાગૃતિબેન પટેલના પરિવાર દ્વારા કરવામાં આવેલી. પૂજ્ય શ્રીમોટાની પ્રાર્થના, ભજનો હરિ:ૐ ધૂન, દીક્ષાદિન મંગલાષ્ટક સવારના ૮-૩૦ થી બપોરના ૪-૦૦ વાગ્યા સુધી કાર્યક્રમ કરવામાં આવેલ. ઘણા બધા સ્વજનો હાજર રહેલા. સ્વજનોને બે સમય અલ્પાહાર ચા-કોફી તેમજ બપોરે પૂજ્ય શ્રીમોટાની મહાપ્રસાદી ખીચડી-કઢી-બટાકા રીંગણનું શાક આપવામાં આવેલ.

વસંતપંચમીના ઉત્સવના દિવસે બપોરે ૧૧-૦૦ કલાકે માનનીય શ્રી કાર્તિકેય ભટ્ટ કે જેઓ શ્રીમોટા ચરણેના રચયિતા એ. જી. ભટ્ટ સાહેબના દીકરા થાય તેઓએ “પૂજ્ય શ્રીમોટા રચિત ‘શ્રી સદ્ગુરુ’ એક અધ્યયન” નામનું પુસ્તક ખૂબ જ ઉર્મિશીલ અને સહુ સ્વજનને સમજ પડે તેવી ભાષામાં લખેલ તેનું વિમોચન હાર્ટ ફાઉન્ડેશનના ચેરમેન શ્રીનીતિનભાઈ સુમન્ત શાહ સાહેબના મુખ્ય મહેમાન પદે વિમોચન કરવામાં આવેલ.

આશ્રમ દ્વારા આ પુસ્તક સર્વે સ્વજનો ખરીદીને

વસાવી શકે તે માટે ૫૦ ટકા ડિસ્કાઉન્ટ જાહેર કરવામાં આવેલ. તે સાંભળીને ડૉ. શ્રી નીતિનભાઈ શાહ સાહેબ, હાર્ટ ફાઉન્ડેશનના ચેરમેન દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું કે હાજર રહેલ સ્વજનોને એક નકલ વિના મૂલ્યે આપવામાં આવે અને તેનો ખર્ચ હાર્ટ ફાઉન્ડેશન ઉપાડશે. આમ તેઓની જાહેરાત મુજબ સર્વ સ્વજનોને આ પુસ્તક આપવામાં આવ્યું. ડૉ. નીતિનભાઈ સુમન્ત શાહ સાહેબના હાર્ટ ફાઉન્ડેશન દ્વારા હરિ:ૐ આશ્રમને અત્યાર સુધીમાં લગભગ રૂ. એક કરોડથી વધારે રકમ જુદા જુદા હેતુઓ માટે આપવામાં આવેલ છે. પૂજ્ય શ્રીમોટા તેમને તેમજ પ્રતીક્ષાબેન (ધર્મપત્ની)ને લાંબુ આયુષ્ય આપે અને આવી જ પ્રવૃત્તિમાં રચ્યા-પચ્યા રાખે તેવી હૃદયથી પ્રાર્થના.

લેખકશ્રી કાર્તિકેય ભટ્ટ સાહેબે પોતાના શરીરની વિપરીત પરિસ્થિતિ હોવા છતાં શ્રી ઈન્દુકાકાના અતિ આગ્રહને કારણે આ પુસ્તક લખ્યું. અને ખૂબ જ ઝડપથી ટાઈપીંગ (ડી.ટી.પી.) પ્રૂફ રીડિંગ કરાવીને પ્રેસને પહોંચાડ્યું. તે ખરેખર કાબિલે દાદ ગણાય. માનનીયશ્રી ભટ્ટ સાહેબને સમગ્ર ટ્રસ્ટીમંડળ તરફથી હૃદયથી વંદના.

૧૦. ચેતનનિષ્ઠનું અંતર્યામિત્વ

— શ્રીમોટા

નડિયાદમાં મારા ગુરુમહારાજે મને કહ્યું હતું કે, ‘બીજાને ઓળખવાની ગડમથલમાં પડીશ નહિ.’ એક દિવસ એક રસ્તે જતાં માણસને પથ્થર મારવાનું કહ્યું. ગુરુમહારાજનો હુકમ તો પાળવો જ જોઈએ. પથ્થર માર્યો પણ ઘા એવી રીતે કર્યો કે પથ્થર પેલા માણસથી બે ત્રણ ફૂટ આગળ પડ્યો અને પથ્થર એને વાગ્યો નહિ. છતાં એ તો મને ગાળો દેવા લાગ્યો. મેં તો કહી દીધું કે આ ગુરુમહારાજને કહે. એમણે મને કહ્યું છે. એટલે એ તો દોડતો ઉપર ગયો અને ગુરુમહારાજને પગે પડીને રડવા લાગ્યો. હું એની પાછળ ગયેલો. એટલે જોયું કે આંખમાંથી ચોધાર આંસુ વહી જ જાય. એણે રડતાં રડતાં કહ્યું

કે, ‘આજે તો દુષ્ટમાં દુષ્ટ કર્મ કરવા જતો હતો. તેનું વર્ણન પણ ન થઈ શકે. તમે મારા પર બહુ કૃપા કરી.’ આ સાંભળ્યું ત્યારે ગુરુમહારાજનાહુકમનું હાર્ટ હું સમજ્યો. આવો હુકમ બુદ્ધિથી ન વિચારતાં પ્રેમભક્તિથી પાળવો એ ધર્મ છે. પણ જ્યાં સુધી ભાવનાનું સાતત્ય પ્રગટતું નથી, ત્યાં સુધી બુદ્ધિ બખાળા કરે છે.

છેડો મેં નવ ફાડ્યો છે, કેડો ના મેં મૂકેલ છે, રેઢો ના એને મૂક્યો છે, ખેલો ભારે કરેલ છે; નેડો એનો હૃદયે ઊંડો લાગેલ છે ખરેખરો, તેડાવેલો હરિ આવ્યો, કૃપા એવી અનંત છે.

(‘મારી સાધના કથા’ — પૃ. ૨૫ થી ૨૯)

શરણભાવ જેને જાગે છે તે સાધનાને પંથે પડી ચૂક્યા જ છે એમ સમજવું. જે કોઈ સાધક જાગૃતિ રાખીને પોતાના જીવનવિકાસનું માપ સહજમેળે જોયા કરતો હશે, તેનું કોઈ વાતનું અકલ્યાણ થવાનો સંભવ રહેતો નથી. સાધક સંપૂર્ણપણે સાધનામાં જ મુખ્યત્વે ઝોક આપ્યા કરતો હશે તેમ છતાં તેનું પરિણામ સરળપણે, સહજપણે બન્યા કરતું ને ઉપર તરી આવતું તેના ખ્યાલમાં આવવું જોઈએ, તો જ ગમે તેવા ગુરુની પકડમાં ભરાઈ પડવાનું તેને માટે શક્ય નહિ થાય. જો કોઈ ગુરુ એમ કહે કે, 'તું મારામાં જ શ્રદ્ધા રાખ, પૂરેપૂરો વિશ્વાસ, શરણભાવ અને સમર્પણભાવ રાખ્યા કર, બધું એની મેળે થઈ જશે અને કોઈ ધન્ય પળે આત્મસાક્ષાત્કાર થઈ જશે' તો જાણવું કે એવું કહેવું યથાર્થ નથી.

ગુરુના જીવંત સંસર્ગથી આત્મસાક્ષાત્કારની પ્રાથમિક શ્રેણીઓની સમજૂતી, ચોક્કસ ભાન અને દર્શન જો ન થાય તો એવું માની લેતાં પહેલાં સાધક સો ગળણે ગાળીને પાણી પીએ, તો તેમાં તેવા ગુરુ પ્રત્યે અન્યથાભાવ છે એવું ગુરુએ માનવાનું કશું કારણ નથી. સૂર્યનો ઉદય થયા પહેલાં જેમ અનેક સુવિદિત ચિહ્નો છે જ, તેવું આમાં પણ છે જ. એટલે કે તેવી છેક સુધીની સ્થિતિ આવતાં પહેલાં સાધકની પ્રકૃતિ કે સ્વભાવનું કશુંયે રૂપાંતર થતું જતું જો તે ન અનુભવી શકે તો તેણે કાળજી રાખીને ત્યાં અચકાવું જોઈએ; અને ગુરુની સાથે બેસીને પોતાની રીતે એની સાથે સમજણમાં ઊતરવું જોઈએ. મતલબ કે સાધકે કોઈ પણ પ્રકારનો સંકોચ કે અંતર ગુરુની અને પોતાની વચ્ચે ન રાખવો જોઈએ.

(જીવન સંદેશ, પૃ. ૨૧-૨૨)

બધું ભગવાન કરાવે છે !

તમે જે અનુભવની વાત લખો છો તેવા અનુભવો જેને થાય તેને ભગવાનમાં જ નિરંતર મન રાખ્યા કરવાનું આપોઆપ બની જવું જોઈએ. જો એવા દૈવી અનુભવો આપણને થાય ને આપણું મન ને જીવન જો તેવું દૈવી બની ન જાય, અથવા તો સતત તેવી અદમ્ય પ્રેરણા જીવનમાં બળતી ન રહ્યા કરે, તો કાં તો અનુભવ થવાની વાતમાં કંઈ ભાંજગડ હોય, અથવા તો તે અનુભવ સાચો હોય તો આપણી આધારભૂમિકા પરેપૂરી શુદ્ધ ને પાકી થયેલી ના હોવા સંભવ હોય. એ બેમાંથી એક વસ્તુ હોવી જોઈએ.

સર્વ કંઈ ઈશ્વર કરાવે છે એ વાત તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ સોએ સો ટકા સાચી છે. પરંતુ એ આપણે ત્યારે જ કહી શકીએ જ્યારે આપણે પળેપળ ભગવાનના જ ભાવમાં રહ્યા કરતાં હોઈએ, અને એને જ વશ વર્તીને જીવનમાં પ્રેરાયા કરતાં હોઈએ. આપણા મનને, ચિત્તને, બુદ્ધિને, પ્રાણને ને અહંના અનેક પ્રકારના વળાંકોને આપણે જો પૂરેપૂરું સમજી શક્યાં ન હોઈએ, તો આપણે તેને પૂરેપૂરું સમજવું ઘટે. જગતમાં સર્વત્ર પ્રભુની ચેતનાશક્તિ જળ-સ્થળ બધામાં બધે પ્રસરેલી છે એ વાત સાચી છે. પરંતુ જે, ભગવાનને શરણે રહીને જીવનને સંપૂર્ણપણે, સર્વભાવે, આત્મસમર્પણ કરીને સર્વાંશે તેના યંત્રરૂપે પોતાને બનાવવા ઈચ્છે છે, તેને પોતાની બાબતમાં, પોતાની જાતનું, પોતાની આગળપાછળના વાતાવરણનું તથા જેના જેના સંબંધમાં આવ્યા કરીએ તેમનું દર્શન સ્પષ્ટપણે થતું રહેવું જોઈએ. આપણે જે કંઈ કરવાનું છે, તે સમજપૂર્વક ને જ્ઞાનપૂર્વક, ભક્તિભાવપૂર્વક કરવાનું છે. કોઈ પણ પ્રકારની માન્યતા કે ધૂનના વાતાવરણમાં ઘેરાઈ

જવાનું નથી. પ્રભુ જ બધું કરાવે છે એ વાત જો કે ખોટી નથી. તો પણ સાધકને એવું કહ્યે પાલવે એમ નથી. આપણા મનમાં પસાર થતા અનેક વિચારો, આપણામાં ઉદ્ભવતી વૃત્તિઓ, આપણું જેની-તેની સાથેનું યદ્વાતદ્વા વર્તન અને આપણા ચિત્તના સંસ્કારો, આપણા આગ્રહો, ટેવ, માન્યતા વગેરે બધું જ્યાં લગી મનમાં ડોકાયા કરતું હોય, ત્યાં લગી આપણાથી કદી પણ એમ ન કહેવાય કે એ બધું ભગવાન કરાવે છે. તેથી તો આપણે ભ્રમણામાં પડી જઈશું. જ્યાં સુધી હજી ભગવાનના ભાવમાં સર્વભાવે દૃઢ થયાં નથી, તેવી સ્થિતિમાં આપણે એવું માનવામાં પડી જઈએ તો આપણને સાચી વસ્તુસ્થિતિનું ભાન નહિ જાગે. આપણે સો ગાઉ ચાલવાનાં હોય અને પાંચ ગાઉ ચાલ્યા હોઈએ, ત્યાં આપણે નેવું ગાઉ ચાલ્યા છીએ એમ જો માન્યા કરીશું તો તેથી કંઈ નેવું ગાઉ કપાઈ ગયેલા છે, તેવું હકીકતમાં થોડું જ બનવાનું છે ?

જીવન સંભાળતાં રે'જો

ગઝલ

સ્વજન મીઠાં વચન બોલી મને શાં ફોસલાવે છે !
કહ્યું પાળી ન બતલાવે, -હૃદયમાં ઘા પડાવે છે.
જીવનનું સુખ લેવાને, જીવનનું દુઃખ દેવાને,
ઉમળકાભેર તૈયાર ન જોતાં દિલ ભાંગે છે.
અરે ! કોઈ ન બુઝાવો હૃદયના પ્રેમદીપકને,
અમારી એક આશા તે જગતમાં જીવવા કાજે.
જીવનથી સાથ ભળવામાં જીવન-ઉપયોગ કરવાને,
સ્વજનથી રાગયે કરવા અમારું દિલ ઝંખે છે.
જીવનથી એક બનવાને, જીવન કાજે ખરું રળવા,
હૃદયનું પ્રાણપંખેરું તડપતું ને તલપતું હા !
અમારે ભાગ લેવો છે સ્વજન કેરા જીવન માંહે,
પરંતુ કોઈ ના અમને હૃદયથી આવકારે છે.

‘તમારા તો અમે છીએ’ સ્વજન એવું મુખે વદતા,
ન આવે તે હૃદય પાસે, નિરર્થક ખાલી શાં બકવાં !
હૃદય વિશ્વાસ પ્રેરવવા જીવન-વર્તન ન તેવું જો,
થતું કેવું હશે અમને ! વિચારે કોણ એવું સૌ ?
અમારી દુર્દશા કરવા સ્વજન જીવ્યાં કરે, એવું
અમારે જોઈ જોઈને હૃદયમાં ભાંગતાં રે'વું.
જીવનનાં પ્રેમ ને રંગ બીજાં જીવને ચઢાવવાને,
અમારો ભેખ ન્યારો જે, ચઢાવેલો પ્રભુએ છે.
પ્રભુ જોનાર બેઠો છે, પ્રભુ સંભાળનારો છે.
જીવન સંભાળતાં રે'જો સ્વજનને પ્રાર્થના મુજ તે.

(જીવન સંદેશ, પૃ. ૫૮-૬૦)

ઈશ્વર જ બધું સંભાળે છે ?

કેટલાક જીવાત્માઓને જરા પરમાત્મા તરફ વળવાની વૃત્તિ થાય છે ત્યારે-અને તે વૃત્તિ તમન્નાનું થોડું જોશ પકડે છે ત્યારે પણ એક વિચિત્ર મંતવ્યની પકડને લીધે તેમનો વિકાસ રૂંધાય છે અથવા બહુ ધીમો થાય છે.

પોતે હવે તો ભગવાનને શરણે ગયો છે, એટલે બાકીનું બધું સચરાચર પરમ ચૈતન્યશક્તિ સંભાળી જ લેશે અથવા લે છે અને હવે એણે તો ભગવાનમાં દૃઢ શ્રદ્ધા રાખ્યા સિવાય બીજું કશું કરવાનું નથી એમ તે કલ્પી લે છે.

આ માન્યતાની રાહે આગળ ચાલતાં ચાલતાં પોતે જે કંઈ કરે તે, અને પોતાને જે કંઈ સંજોગોમાં આવવાનું થાય છે તે બધું ભગવાન જ કરાવે છે, અને પોતે તો એનું એક નિમિત્ત માત્ર છે એમ કલ્પવા માંડે છે. આવી માન્યતાથી જ સાધકમાં જે નમ્રતા હોવી જોઈએ તે એનામાં આવે છે એમ તે માનવા માંડે છે. ‘ભગવાનની ઈચ્છા વિના એક પાંદડું પણ હાલતું નથી.’ એવાં એવાં શ્રુતિવાક્યોનો, તથા સાચા સંતોએ એવો શરણભાવ રાખ્યો ત્યારે તેમની

કસોટી તો થઈ પણ તેમાંયે તેમણે શ્રદ્ધા કાયમ રાખી તો તેમનાં દુઃખો પરમાત્માએ ટાળ્યાં; એવા પ્રસંગોનો પણ તે આધાર લે છે. એટલે તેઓની માફક પોતે પણ ભગવાનને શરણે ગયો છે એટલે ‘જે કંઈ સુખદુઃખ આવી પડે તે બધું સહી લેવું અને તે ભગવાને જ મોકલ્યું છે એવી માન્યતાને આધારે પોતાનું જીવન ઘડવાનો દેખીતો પ્રયાસ કરે છે.

પણ એવા સંતોની શરણાગતિમાં ને આવી પ્રારંભિક કક્ષાની કલ્પી લીધેલી શરણાગતિમાં ઘણો ફેર છે. એટલે જ આવા સાધકને સોસવું પડે છે ને તેની પ્રગતિ ધીમી થાય છે. આપણામાં કર્મના નિયમની ઉપરછલ્લી સમજણને લીધે જે એક જાતની નિઃસત્ત્વ દૈવાધીનતા કદી કદી આવી જાય છે તેનો જ એક સ્વાંગ પ્રાથમિક કક્ષાના સાધકની ઉપરની કલ્પના કે માન્યતા છે.

આવી માન્યતાથી સાધક પોતે સાધક છે, ને સિદ્ધ નથી એ હકીકત ભૂલી જાય છે; અથવા તેનો ઈન્કાર કરે છે. ઈશ્વર સર્વ કંઈનો કર્તા-હર્તા છે એ અંતિમ સત્ય તરીકે ભલે સાચું હોય પણ સાધક જો પોતાના બધા વર્તનમાં અને પોતાના બધા સંજોગોમાં ઈશ્વર ઉપર જ જવાબદારી નાખી દેશે તો તેથી એને જ નુકસાન થશે. સર્વ કંઈ સચરાચર પ્રકૃતિનો સ્વામી પરમાત્મા અથવા પરમપુરુષ છે એ સાચું ભલે હોય; પણ માનવીજીવનમાં તો તેના અનેક પૂર્વકર્મને પરિણામે પડેલા સંસ્કારો, તેની માન્યતાઓ, તેની લાગણીઓ, તેની બુદ્ધિનાં વલણો, તેના પ્રાણની વાસનાઓ, તેનો અહંભાવ વગેરે કંઈ કંઈ અશુદ્ધિ-નીચલા થરની પ્રકૃતિનાં તત્ત્વો અસર પાડ્યા કરતાં હોય છે. કેટલીક અસરો એવી સૂક્ષ્મ અને છૂપી હોય છે કે તે પારખવા માટે પણ ભારે સાધનાની જરૂર રહે છે; અને તે ભૂંસી નાખવા તો વળી વધારે પરિશ્રમ જોઈએ છે. જેમ પથ્થરમાં પણ ઈશ્વરનો-ચેતનાશક્તિનો-આવિર્ભાવ છે ને માનવીમાં પણ છે,

પણ બન્નેમાં ઘણો વાસ્તવિક ફેર છે, તેમ પ્રકૃતિનાં બધાં બળોમાં ચેતનાશક્તિ જો કે રહેલી જ છે તોપણ તેમાં ઘણો ફેર હોય છે. એટલે સાધકના દરેક કામમાં કે દરેક સંજોગોમાં પરમાત્માનો પૂરો આવિર્ભાવ નથી હોતો પણ સાધકની પોતાની જ નીચલા થરની પ્રકૃતિનો, પણ આવિર્ભાવ સાથે સાથે હોય છે. પ્રકૃતિના સ્વભાવથી કયું કામ તે કરે છે, તે શોધી કાઢવાનું તેથી સાધકને માટે ઘણું જરૂરી છે.

તેથી જે અંતિમ સત્ય છે તે સત્યનો અનુભવ કરી શકવાની કક્ષાએ પહોંચ્યા પહેલાં તેવા અનુભવીનું અનુકરણ કરવું કે તેવું કલ્પવું કે માનવું એ સાધકને માટે જોખમકારક છે. નવા નવા સંજોગો, વ્યક્તિઓ, સંબંધો, વિચારો-એ બધાંમાંથી જે નવનીતને એણે અનેક મથામણ ને ઠોકરો ખાઈને તારવવું જ પડશે તે નવનીતની તારવણીમાં એને એવી માન્યતાથી વળી કેટલીક વધારે ઠોકરો ખાવી પડશે. પોતાની ભૂલ જ્યાં સુધી સૂઝે નહિ ત્યાં સુધી કોઈ પણ તે દૂર કરવા કમર કસી શકે જ નહીં એ તો દેખીતું છે. દરેક સંજોગ એને શીખવવા માટે પ્રભુએ કૃપા કરીને આપ્યો છે અને એમાંથી એણે પોતાની પ્રકૃતિનું કઈ બાબતમાં રૂપાંતર કરવાનું છે તે જોવા સદાય જાગ્રત રહેવું પડશે, ને તેથી તેવી દૃષ્ટિએ તેણે તે સંજોગોને જોવા જોઈએ, તો જ પોતાનાં વર્તન, વિચાર કે વાણીમાં ક્યાં અકુશળતા છે, તેની તેને ખબર પડશે. શરણભાવ, સાચી રીતનો શરણભાવ, પણ એમ ને એમ મળતો નથી. તે પણ ભાવનાપૂર્વક, જ્ઞાનપૂર્વક, પુરુષાર્થથી કેળવવો પડે છે. જેમ જેમ એનો સ્વભાવ એની પ્રકૃતિ, પ્રભુભાવના સંચાર માટે લાયક થતી જાય છે તેમ તેમ જ એનો શરણભાવ વધે છે. તે પહેલાંનો શરણભાવ તો એક માન્યતા જ છે-જીવનની નક્કર હકીકત નહીં. એના પુરુષાર્થનું ફળ અપાવનાર ચૈતન્યશક્તિ જ છે એમ પાછું મનમાં દઢાવીને, પુરુષાર્થના કારણે આવી

જતા અહંભાવને એણે ટાળવાનો છે, એ વળી બીજો જ પ્રશ્ન છે.

પ્રભુ જરૂર એને સહાય આપવા ઉત્સુક હોય છે, પણ તે કલ્પે છે તે રીતે સહાય ન મળી શકે. પ્રભુનો ઉપદેશ જીવનમાં મળતા પ્રસંગો દ્વારા અપાય છે અને અનેક જાતના અનુભવ કરાવીને તે ઉપદેશ પાકો કરાવવાનો તેનો હેતુ હોય છે. એટલે જ પોતાની ભૂલ ક્યાં થઈ તે જોવા તત્પર આંખ હોય તે જ અનુભવ ઉપરથી શીખી શકે.

સર્વ ભાવે ને સર્વ રીતે શરણાગતિની ભાવના જ્ઞાનપૂર્વક સાધકમાં પ્રગટે, એટલે કે જે તેના

આધારનાં સર્વ કરણો સર્વ પ્રકારની શુદ્ધિને પામ્યાં હોય તે, બાળક જેમ પ્રકૃતિવશાત્ નિશ્ચિંતતાથી ને નિરાંતથી આનંદ ભોગવતું માના ખોળામાં રહે તેવી પ્રજ્ઞાપૂર્વકની ભૂમિકા સાધકની બને તે વેળાએ તેનું “ઈશ્વર બધું સંભાળે છે”-તે હકીકતપણે સાચું છે. તેવી દશા થયા પહેલાં સાધકે તેવું માનવાની ભ્રમણામાં કદી પણ પડવું નહીં, પરંતુ તેનો સર્વ પ્રકારનો ઝોક પ્રભુની કૃપાનો એકમાત્ર સહારો લઈને તેનાં સર્વ કરણોની શુદ્ધિ થાય તેમાં જ કેંદ્રિત અને એકાગ્ર હોવો ઘટે.

(જીવન સંદેશ, પૃ. ૧૫૦-૧૫૩)

ગયેલા આત્માને શ્રદ્ધાંજલિ

- (૧) સુરત નિવાસી સ્વ. જગદીશભાઈ ચંદુલાલ મારફતીયાનું દેહાવસાન તા. ૨૨-૧૧-૨૦૨૫ના રોજ થયેલ છે.
- (૨) હરમાનભાઈ સોલંકી ગામ બારડોલીના કે જેઓ અગાઉ હરિઃઠું આશ્રમ, નડિયાદમાં સેવક તરીકે હતા. તેઓના ધર્મપત્ની સ્વ. શારદાબેનનું અવસાન તા. ૧૬-૧૨-૨૦૨૫ના રોજ થયેલ છે.
- (૩) પૂજનીય શ્રી ઈન્દુકાકા શૈરદલાલના મોટાબેન તેમજ મંગેશભાઈ (ટ્રસ્ટી, હરિઃઠું આશ્રમ, નડિયાદ) અને ઉદયનભાઈના માતૃશ્રી સુશીલાબેન દેવીપ્રસાદ પટેલ ૯૮ વર્ષની વયે પૂજ્ય શ્રીમોટામાં લીન થયેલ છે.
- (૪) શ્રી ઈન્દ્રવદન સવાઈલાલ શૈરદલાલનું અમેરિકા સ્થિત દેહાવસાન તા. ૨૧-૦૧-૨૦૨૬ના રોજ થયેલ છે.
- (૫) શ્રી જયદેવભાઈ ભાવસારના માતૃશ્રી કાન્તાબેન જગમોહનદાસ ભાવસારનું નડિયાદ ખાતે દેહાવસાન તા. ૨૯-૦૧-૨૦૨૬ના રોજ થયેલ છે.
- (૬) પૂજ્ય શ્રીમોટાના સ્વજન સ્વ. ચેતના દિપક દલાલ અમદાવાદ નિવાસી, તા. ૧૦-૦૨-૨૦૨૬ના રોજ શ્રીજીયરણ પામેલ છે.
- (૭) પૂજ્ય શ્રીમોટા જેમને ગુરુજી તરીકે સંબોધતા હતા અને સુરતની આમ જનતાને તાપી નદીમાં તરવાની તાલિમ આપતા હતા તેવા સ્વ. ચીમનલાલ લાપસીવાલાના સુપૂત્ર શશીકાંત ચીમનલાલ લાપસીવાલા સુરત ખાતે તા. ૧૬-૦૨-૨૦૨૬ના રોજ દેવલોક પામ્યા છે.

સર્વે ગતાત્માને પૂજ્ય શ્રીમોટા શ્રેય અને કલ્યાણ અર્પે તેવી હૃદયથી પ્રાર્થના

(શિખરિણી)

અનાસક્તિવાળા પ્રણયરસથી ચેતન ઝરે,
ઊંડો પ્રેમ જાગે અવિરત અભેદોર્મિ હૃદયે;
રસે જે પ્રેમેથી હૃદય હૃદયો સાથ ભળતાં,
વધ્યાં તે પ્રેમોર્મિ સતત કરજો આપણ હૃદે.

એ ભાવના કેવી હોવી જોઈએ તે બાબત તો મેં તમને લખ્યું જ છે. અમારે તો જે કોઈ અમારું સગું સંબંધી છે એને કોઈ પ્રકારે છોડવાનું નથી. એટલું જ નહીં પણ એ સંબંધ વધારે સૂક્ષ્મ ને પ્રભુમય કરવાનો છે, ને એ સંબંધમાંથી અમારે તો બળ મેળવવાનું છે. એવું બળ જો તમે લોકો અમને આપ્યાં કરતાં હો તો જગતમાં એવું તે કોણ મૂર્ખું હશે જે સોનાનાં ઈંડાં મૂકનારી મરઘીને મારી નાંખે? મને વિચારી વિચારીને લખવાની ટેવ નથી એટલે વધારે શું લખું? લખવા બેસું ત્યારે જે કંઈ લખાઈ જાય તે ખરું.

ભગવાનનો ભાવ તો સર્વત્ર સર્વસ્થળે ચેતનસ્વરૂપે પ્રસરી રહેલો છે. પણ એનું જાગ્રત મન આપણે હૃદયથી અનુભવી શકતા નથી એટલા પ્રમાણમાં આપણે એનાથી પતિત થયેલા છીએ ને એ પતિતપણું દૂર કરવા માટે અમારો આ ઈલાજ છે. એમાં અમને તો જે કોઈ મદદ કરનારું મળે એને અમારા દિલનાં પ્રેમભર્યાં સ્વાગત છે; પછી તે અમીર હોય કે ફકીર હોય, સગાં હોય કે ન હોય; જો કે બધાં પર સર્વતોમુખી સર્વભાવ સર્વ પ્રકારે એકસરખો વહેતો થયો નથી ત્યાં લગી પોતાનાં સ્વજનો જે ચેતનસ્વરૂપે આપણને મળેલાં છે, એમના પરનો આપણામાં જે પ્રેમભાવ રહેલો છે તે પ્રેમભાવ ભગવાનના ભાવમાં પરિણામ પામે અને અમને તથા તેમને એ મદદકર્તા થઈ પડે એમ કરવાનું છે. ભગવાનનો ભાવ આપણા ઉપર

ઊતર્યા કરે એ જ પ્રાર્થના છે.

સાધના સહજ થવી જોઈએ

બાળક મા પાસે જાય છે ત્યારે ‘હું મા પાસે જાઉં છું’ એવું સ્વપ્નમાંયે એના ખ્યાલમાં આવતું નથી. એ ક્રિયા તો સ્વાભાવિકપણે થયાં કરે છે. તેમ આપણામાં થવું ઘટે છે. ઊલટું અત્યાર સુધી આપણે અ-કુદરતી હતા; ને હજ્યે જેટલા પ્રમાણમાં આપણે એ ની નજીક જઈ નથી શક્યા તેટલા પ્રમાણમાં અકુદરતી જ છીએ.

બને તેટલું મૌન જાળવશો. કશી ચર્ચા કરશો નહીં. ચર્ચાથી મતાગ્રહ વધે છે, ને અહમ્ પણ. બીજા બહારના વિષયોમાં ચિત્ત રસ લેવા જાય તો એને પ્રેમથી ટકોર કર્યા કરશો.

આત્મનિવેદન પોતાની જ વાણીમાં

સવારમાં તમે જે ભજનો ગાઓ છો તે ભલે ગાઓ. પણ એમાં મને એક કહેવાનું સૂઝે છે. ભક્તકવિઓ, સંતો વગેરે-પોતપોતાને જે કહેવાનું હોય તે તેમણે ભગવાનને ચરણે ઢોળ્યાં કર્યું છે, ને એ રીતે પોતાની સાધનાનો માર્ગ કાપ્યો છે. એટલે એમાં આપણું માનસ વ્યક્ત થતું હોતું નથી,— પૂરેપૂરી યોગ્ય રીતે તો નહિ જ. વળી જુદા જુદા ભાવનાં ને જુદી જુદી કથા અને પરિસ્થિતિ વખતનાં ભજનો એક જ વખતે ગાવાથી પણ એમાં સુમેળ સધાતો નથી, એટલે પણ તે આપણા અંતરનો અવાજ-સૂર-બરાબર કાઢતાં નથી. એટલે આપણે જે કંઈ કહેવું હોય અથવા વ્યક્ત કરવું હોય તે આપણી જ ભાષામાં આપણે તેવો ભાવ ધારણ કરીને કહ્યા કરીએ એ વધારે ઠીક છે; પછી તો તમને પોતાને જેમ સરળપણું લાગતું હોય કે રહ્યા કરતું હોય તેમ કરશો.

પ્રાર્થનામાં - ધ્યાનમાં

પ્રાર્થનામાં બેઠા હોઈએ અને કોઈ આપણને બોલાવે ને એવો ખ્યાલ જો આવે તો તે કામ જરૂર કરવું ને પછીથી પાછા બેસવું; ને જો એમ ઘણી વાર અડચણ પડતી હોય તો મનમાં ઉદ્દેગ ન થવા દેવો ને આપણે એવી રીતે ને એવી જગાએ બેસવું કે જેથી એવી અડચણ ઓછી નડે.

મનને, બુદ્ધિને સમજણથી ભાંગીને ભૂકો કરી નાંખવાં. એમના અક્કડપણાંને જરાય પોષવાં નહિ.

આધ્યાત્મિક ‘અનુભવો’

કદી કોઈ વસ્તુ ભ્રમણામાં રહીને ગ્રહણ ન કરવી; સાથે સાથે જે આવે, (અનુભવ) જે મળે, તે કલ્પના કે ભ્રમણાથી છે એમ પણ કદી મનમાં ન લાવવું ને એ રીતે અનુભવોને ગ્રહણ કરવા નહીં. જે આવે તે પ્રભુપ્રસાદી છે એમ જ માનવું ને મનને પણ મનાવવું.

અનાગ્રહી રહેવું

આપણે આપણાં મંતવ્યો, મતાગ્રહો તથા આપણી મૂલ્યાંકન કરવાની રીતો, એ બધું છોડી દેવું પડશે જ. આપણે અનાગ્રહી રહેવાનું છે. કશા ઉપર આગ્રહ ધારણ કરવાનો નથી. આપણે તો નરમ માટીના લોંદા જેવા, મીણ જેવા નમ્ર રહ્યાં કરવાનું છે. (સાધના સિવાય) બીજી વાતોને આપણે જરાકે પ્રાધાન્ય આપવાનું નથી.

મનમાં કશું ઘોળાવા દેશો નહિ. ભગવાન સઘળું કરાવે છે ને ભગવાનની શક્તિથી જ સઘળું બન્યાં કરે છે એ વિશ્વાસ દિલમાં આપણે ધારણ કરવાનો છે. વળી આપણા અનુભવો ઉપરથી એ સિદ્ધાંતને તારવ્યા પણ કરવાનો છે. કશા કોઈ કામમાં આપણું અભિમાન-હુંપણું-મદ ડોકિયું ન કરી જાય એ જોવાનું છે એટલું જ નહીં, પણ એમાં આપણું કર્તૃત્વપણું છે એ ખ્યાલ પણ ન રહેવા દેવા. આપણે જાગૃતિથી મથ્યાં કરવાનું છે.

‘અંતરનો અવાજ’ કોને ને ક્યારે ?

જ્યાં સુધી આપણે આપણા વિચારોથી, લાગણીથી, અન્ય ભાવોથી ને જગતના વ્યવહારોથી જ લેપાયેલા છીએ ને એ બધાંનું, કંઈ પણ છાપ વિના અદૃશ્ય થવાપણું બનતું નથી ત્યાં સુધી આપણને અંદરના અવાજની ખબર પડવાની નથી; અને ઉપર પ્રમાણેનું થતાં અંદરનો અવાજ આપણને દોર્યા કરશે એ વિષે કશી શંકા નથી.

અંતરના અવાજ મેળવવાનો ઉપાય

એટલે આપણે બને ત્યાં સુધી કાંઈ કશા વિચાર ઊપજે એવા પ્રસંગમાં ‘રસ’ લેવાનો નથી. જ્યાં રસ છે ત્યાં એની સાથેની હારમાળા પણ આવવાની જ. જ્યાં રસ છે ત્યાં લીનતા પણ છે. તમે જોયું હશે કે તે દિવસે ટેકરી ઉપર આપણે ધ્યાનમાં બેઠા હતા ત્યારે મારા શરીર ઉપર કેટલી બધી કીડીઓ ચડી ગઈ હતી ! કીડીઓ હતી તેમ છતાં પ્રભુકૃપાથી ધ્યાનમાં પૂરું લીન રહી શકાયું હતું.

બહારનું ‘વાતાવરણ’ વિઘ્નકર્તા ?

આ ઉપરથી સમજાશે કે બહારનું વાતાવરણ આપણને જે જે વિષયોમાં રસ હોય છે તે વિષયોમાં વિઘ્નકર્તા બની શકતું નથી. તેથી આપણે આમાં જ (શ્રીભગવાનના ભાવમાં) રસ લેતા રહેવાનું છે. તે સાથે મનને દબાવવાનું પણ નથી. જો દબાવ્યું તો આપણું કારજ સરશે નહીં, જ્યાં કંઈ પણ દબાણ છે ત્યાં સ્વાભાવિકપણું નથી.

(‘જીવન પગરણ’ ચોથી આવૃત્તિ, પૃ. ૨૫ થી ૨૯)

હરિ:ૐ ગુંજનને આર્થિક સહયોગ

(૧) ભાવનાબેન બી. મિસ્ત્રી	રૂ. ૧૦૦૧
(અમદાવાદ)	
(૨) સુભાષભાઈ રતીલાલ શાહ	રૂ. ૫૦૦
(નડિયાદ)	

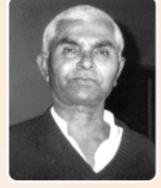
પૂજ્ય શ્રીમોટા

॥ પરમ પૂજ્ય શ્રીમોટાની કૃપા ॥

પરમ પૂજ્ય શ્રીઝીણાકાકાના

૧૦૦મો જન્મદિન (શતાબ્દી મહોત્સવ)નો

ઉજવણી મિલન સમારંભ

પૂજ્ય શ્રી ઝીણાકાકા

સ્નેહી સ્વજન શ્રી, _____
પૂજ્ય શ્રીઝીણાકાકાનો ૧૦૦મો જન્મદિન (શતાબ્દી મહોત્સવ) મિલન સમારંભ રાખવામાં આવેલ છે. જેમાં આપ સૌને અમારું ભાવભર્યું આમંત્રણ સહર્ષ સ્વીકારી સત્સંગનો લાભ લેવા અવશ્ય પધારશોજી.

-: સ્નેહાધિન :-

શ્રી સુનીલકુમાર હિંમતભાઈ પરમાર
શ્રીમતી ખુશ્બુબેન સુનીલકુમાર પરમાર

તેમજ સમસ્ત ગ્રામજનો લવાછા ગામ, તા. ઓલપાડ, મો. ૯૮૨૫૬ ૯૬૩૫૦

-: કાર્યક્રમ :-

શનિવાર તા. ૦૯-૦૫-૨૦૨૬

- બપોરે ૦૩.૦૦ થી ૦૭.૦૦ : શોભાયાત્રા લવાછા ટેકરાથી નીકળી જલારામ મંદિરથી લવાછા પ્રા.શા. સુધી
- રાત્રે ૭.૦૦ થી ૮.૧૫ : હરિ:ઠું ધૂન, આરતી, ભજનો, નાટક (નુક્કડ)
- રાત્રે ૮.૧૫ થી ૯.૦૦ : મહાપ્રસાદી

રવિવાર તા. ૧૦-૦૫-૨૦૨૬

- સવારે ૦૮.૦૦ થી ૦૮.૩૦ : હરિ:ઠું ધૂન (લવાછા હરિ:ઠું મંડળ)
- સવારે ૮.૩૦ થી ૯.૧૫ : પરમ પૂજ્ય શ્રીમોટાની સમૂહ પ્રાર્થના આરતી તથા પૂજ્ય શ્રીઝીણાકાકાની ભાવાંજલિ
- સવારે ૯.૧૫ થી ૧૦.૩૦ : ભજનો (ભાવિક પટેલ, સુરત)
- સવારે ૧૦.૩૦ થી ૧૧.૦૦ : “પૂજ્ય શ્રીઝીણાકાકાનો પ્રેમસ્પર્શ” પુસ્તકનું વિમોચન
- સવારે ૧૧.૦૦ થી ૧૨.૦૦ : શતાબ્દી ફંડનાં દાતાશ્રીઓનું સન્માન
- સવારે ૧૨.૦૦ થી ૧૨.૧૫ : આભાર વિધિ - શ્રી ખુશ્બુબેન સુનીલકુમાર પરમાર
- સવારે ૧૨.૧૫ થી ૦૧.૦૦ : ગુરુવંદના
- બપોરે ૦૧.૦૦ થી ૦૨.૦૦ : પ્રસાદી

-: ઉજવણી સ્થળ :-

લવાછા ચોર્યાસી પ્રા. શાળા, જિ. સુરત. મો. : ૬૩૫૪૨ ૩૫૭૩૪

નોંધ :

સુરતથી આવનાર સ્વજનોને મોરાભાગળ, સુભાષભાગથી સીધા દાંડી રોડ, શ્રી ઝેડ.એમ. પટેલ વિદ્યાલય, લવાછા થી ડાબી બાજુનાં રસ્તા પરથી આવવું.

પૂજ્ય શ્રીમોટાના હનુમાન શ્રી ઇન્દુકાકા

(Printed Matter)

Bi-monthly RNI No. GUJGUJ/2018/76364

Printed and Published by RAJENDRA BACHUBHAI RAVAL on behalf of HARI OM ASHRAM - NADIAD and Printed at Sahitya Mudranalaya Pvt. Ltd., City Mill Compound, Kankaria Road, Ahmedabad-380022 and published from HARI OM ASHRAM - P.B. No. 74, NADIAD-387001.

Hon'ble Editor RAJENDRA BACHUBHAI RAVAL